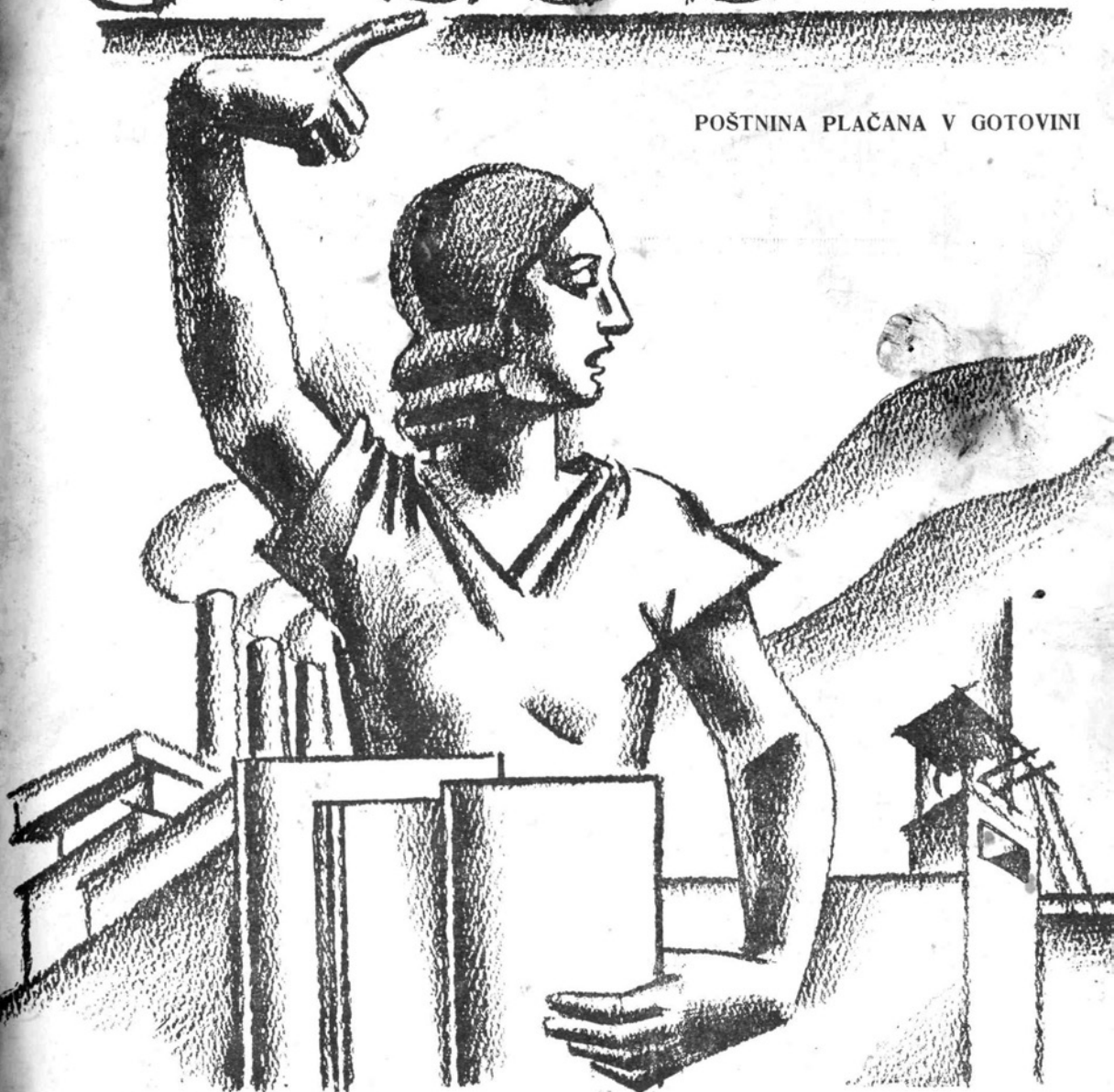

ŠVOBODA

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

Ob 60 letnici pariške komune. — Monopolni kapitalizem in brezposelnost. — *Pantelejev*, Ura (s slikami). — *Rudolf Golouh*, Zlo Amerike: Akumulacija in nadprodukcija. — *Tone Čufar*, Ranjeno srce. — *Cvetko Kristan*, Socialno skrbstvo na novem Dunaju. — Peter Kropotkin. — O belem in črnem kruhu. — Zakonsko življenje, katoliška cerkev in liberalizem. — **Pregledi:** Društveno življenje, knjige in knjižnice, dramatika, petje in glasba, delavski sport, listnica uredništva

1931

3

Mestna hranilnica ljubljanska

Ljubljana, Prešernova ulica števil. 3

je največja regulativna hranilnica v Jugoslaviji

Ima vlog nad 430.000.000 Din.

Za vse vloge jamči ljubljanska mestna občina z vsem svojim premoženjem in z davčno močjo.

Vloge se sprejemajo na knjižice in na tekoči račun. Naložbe proti odpovedi se obrestujejo po dogovoru kar najbolj ugodno.

Posojila se dovoljujejo na posestva, menice in vrednostne papirje čim najceneje.

Za male trgovce in obrtnike obstoji pri hranilnici kreditno društvo, za pupilarne naložbe pa sodni depozitni oddelek.

Za varčevanje mladine izdaja domače hranilnike, za pošiljanje denarja po pošti pa svoje položnice.

Telefon št. 2016 in 2616.

Poštni čekovni račun št. 10533.

Uradne ure za stranke so od 8. do 12. in pol.

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—

Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.
 Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.

Ob šestdesetletnici pariške komune

18. marca 1931. bo minilo 60 let, odkar je proletarijat v Parizu proglasil vlado komune. Trajala je komaj 72 dni. Njen konec je najžalostnejše in hkrati najslavnejše poglavje v zgodovini francoskega socializma.

Spomnimo se le najvažnejših dogodkov iz predzgodovine in življenja pariške komune. 19. julija 1870. je bila napovedana nemško-francoska vojna. Že začetkom septembra je bila francoska vojska odločilno poražena. Radi tega je prišlo do vstaje v Parizu, kjer so odpravili cesarstvo, oklicali republiko in sestavili provizorično vlado za obrambo domovine. Konec januarja 1871. je tudi Pariz kapituliral pred nemško vojsko. Začela so se pogajanja za premirje. 8. februarja so bile volitve za parlament. Zmagale so monarhistične stranke, ki pa niso bile med seboj enotne. Reakcionar Thiers (izgovori: Tjer) postane predsednik republike. Pogodba vlade z Nemci, da Francija prepusti Alzaško-Lotrinsko in da plača 5 milijard zlatih frankov vojne odškodnine, vzbudi v vsej Franciji silno razburjenje in poostri nasprotje med vlado in revolucionarnim Parizom. Vlada poskuša razorožiti pariške proletarce in malomeščane. Pariška nacionalna garda, sestojč iz proletarskih in radikalnih elementov, se temu vladinemu poskusu z uspehom upre. Vladine čete preidejo na stran revolucionarjev. 18. marca zasedejo nacionalne garde pariški magistrat in proglasé Pariz za avtonomno komuno. Narodne garde si izvolijo tudi provizorično vlado. Komuna nikakor ni mislila uvesti kake diktature. Nasprotno, hitela je, da izroči oblast v roke suverenega ljudstva. Že 26. marca se vršé svobodne volitve pariškega občinskega sveta. Od 90 članov sveta je bilo izvoljenih 25 delavcev. Politično kot socialno je bila občinska uprava zelo pestra. Poleg najhujših revolucionarjev (blankisti) in Proudhonovih anarhistov so sedeli meščanski republikanci in разоčarani nacionalni patrioti. Že prej smo rekli, da proletarske diktature ta komuna ni nameravala proglasiti. Hotela pa je uveljaviti svoja upravna in politična načela po vseh francoskih mestih. 3. aprila se komuni ponesreči poskus, da bi vrgla Thiersovo vlado. 18. aprila izide manifest komune. To je njen program. V njem je zahteva, da »se stopnjema socializira privatna lastnina«. Komuna teh problemov ne more več reševati, ker začno že 21. maja vladne čete oblegati Pariz. Vladna vojska se je medtem pomnožila tako, da je štela 100.000 mož. Ob začetku pohoda izjavi reakcionar Thiers: »Ne bom poznal usmiljenja.« Kljub vsemu junaštvu se morajo komunardi končno udati. 29. maja klonejo zadnji komunardi. Paul Louis čeni v svoji zgodovini

socializma v Franciji 107.000 žrtev v teh bojih; samo na barikadah jih je padlo 20.000. Kar je ostalo živih komunardov, jih je dala vlada postreliti ali jih je pa poslala v strašne ječe na kaledonske otoke.

Zanimalo pa nas bo tudi vprašanje o zgodovinskem pomenu pariške komune. Marx pravi: »Bila je vlada delavskega razreda, rezultat boja ustvarjajočega proti izkoriščevalnemu razredu, politična oblika, pod katero bi se moglo izvršiti gospodarsko osvobojenje delavskega razreda.« Dokazuje za to svojo trditev vidi Marx v dekretu komune, ki odpravlja stalno vojsko in uvaja oborožitev ljudstva, v dekretu, ki jemlje policijsko politično funkcijo, odpravlja cerkveno oblast s tem, da proglašča vsako cerkveno združenje za privatno društvo, uvaja brezplačni pouk in določa, da se vsi uradniki volijo.

Mnenje večine odličnih soc. teoretikov je, da komuna ni mogla zmagati, ker je bila osamljena v Franciji in odrezana od vsega sveta. Z drugimi besedami: splošne gospodarske in duhovne razmere niso bile zrele za njo. Marx jo je z vso silovitostjo branil, pred izbruhom revolucije pa svaril pariške proletarce pred »obupnim činom.« —elj.

*

Op. Literatura o pariški komuni je zelo bogata. Najboljše zgodovinsko delo o njej je Lissagaray, *Geschichte der Kommune*. Teoretično najvažnejša razprava je: Karl Marx, *Burkenkrieg in Frankreich*. — V slovenščini je pred leti izšla knjižica »Pariška komuna 1871.«

Monopolni kapitalizem in brezposelnost

V zadnjem času je vse časopisje polno vesti in razprav o naraščujoči svetovni gospodarski krizi. Načelnih razprav o tem vprašanju pa v pretežni večini časopisov zaman iščemo. V dunajskem »Kampf« je napisala obsežen esej Natalija Moszkowska. Naj navedemo njene glavne misli.

I.

S tehničnim napredkom se dviga produktivnost človeškega dela. Če bi se hoteli izogniti nadprodukciji, bi morali ali zvišati delavske plače primerno s povečano produktivnostjo ali pa pustiti, da nekaj časa počiva del družabnih produktivnih sil.

Kapitalistično gospodarstvo je polno nasprotij. Njegov namen ni boljša preskrba ljudi, temveč povečanje dobička. Zato se je uveljavila druga možnost: namesto da bi bile zvišane plače in s tem povečan konsum, se manjša produkcija.

Z napredujočo tehniko se torej ni dvignilo blagostanje delovnih množic, temveč njihov gmotni položaj se je še poslabšal.

II.

Če se pri naraščujoči nacionalizaciji produkcije proizvajajo manj produktov radi preslabe kupni moči ljudstva, ni več ravnotežja na delovnem trgu. Čim večja je vrednost onih proizvodov, ki jih ne produciramo, tem večja je brezposelnost. Kajti čim manjša je kupna moč vsakega delavca, tem več mora biti brezposelnih, ki ne ustvarjajo, temveč samo porabljajo.

Vedno večja brezposelnost ni posledica gospodarske anarhije. Pomislimo samo, da je brezposelnost vedno večja, gospodarstvo se pa vedno bolj racionalizira. Kakor se čudno sliši, vendar je res, da se sedaj večja

brezposelna kriza, ker hočejo kapitalisti zmanjšati anarhijo v svojem gospodarstvu. Brezposelnost izvira danes kakor prej iz konstrukcijske napake, ki jo ima v sebi kapitalizem. Ta napaka je v tem, da vedno bolj narašča razlika med tehnično možno in dejansko porabo produktov.

Reorganizacija kapitalističnega gospodarstva se izvršuje danes v interesu najmočnejših kapitalistov in ne v interesu proletarijata. Ta racionalizacija garantira dobro uvrednotenje kapitala, nikakor pa ne delavcu rednega nameščenja, kapitalistu garantira večji dobiček, plače delavcu pa ne.

V prejšnji, začetni dobi kapitalizma sta deloma trpeli dve strani: podjetnik s tem, da je ležal njegov kapital mrtev, delavec pa z brezposelnostjo. V sedanji dobi racionalizacije kapitalističnega gospodarstva pa trpi skoraj vso škodo delavec. Kajti če tovarne nekaj časa ne proizvajajo nekega produkta, ki ga za normalno ceno začasno ne morejo prodati, nima podjetje nobene škode, delavec ima pa dvojno: brezposelnost in grozeče znižanje plač.

Če monopolni kapitalizem popolnoma izpodrine prej vladajočo svobodno konkurenco, bo izostalo mnogo bankrotov, brezposelnost pa ne bo izginila.

Da delavstvo nima mnogo upati od racionalizacije kapitalističnega gospodarstva, je spoznal Karl Kautsky že pred dvajsetimi leti. Leta 1907. je namreč pisal:

»V nobenem slučaju ne morejo vplivati karteli, da bi se izognili krizam samim, kajti zadnji vzrok prosevanja je naglo naraščanje konsuma; karteli pa nimajo nobene moči, da bi konsum dvignili in ohranili. Z zvišanjem svojih cen mnogo prej povzročajo zmanjšanje konsuma. Kar morejo karteli v najboljšem slučaju doseči, je, da oslabé katastrofalni značaj kriz in da vse breme krize prevalé od organiziranih podjetnikov na delovne množice.« Čez dvajset let je pripomnil Kautsky: »Ne zadošča, da se produkcijska sredstva vedno bolj koncentrirajo in da se produkcija in prodaja vedno bolj urejmeta. To bi bilo sredstvo za obvarovanje pred krizami šele tedaj, ko postanejo produkcijska sredstva družabna last in ko njih uporaba ni več namenjena zasebnemu dobičku, temveč kritju družabnih potreb.«

III.

Zlo kapitalističnega gospodarstva ni le v tem, da dohodek delavcev mnogo počasneje narašča nego kapitalistov, da kupna moč zaposlenega delavca vedno bolj zaostaja za njegovo produktivnostjo, temveč tudi v tem, da naraščajoči odstotek delavcev sploh ne najde pravega nameščenja in je vedno bolj ogrožen v svojem življenju. Prvo zlo — nizke plače — je vzrok drugega zla — brezposelnosti.

IV.

Istočasno in trajno ravnotežje na blagovnem in delovnem trgu bi bilo mogoče le, če bi bila

1. enaka konsum in produkcija —

2. enaka dejanska in tehnično možna produkcija.

Pod kapitalizmom sta ti dve enakosti istočasno nemogoči: v slučaju svobodne konkurence prevladuje druga, pod monopolnim kapitalizmom pa prva možnost.

V.

Dejstvo, da krize v zadnjih desetletjih niso bile pogubnejše in da tudi val konjunktore (uspevanja) ni bil tako visok, je vplivalo tudi na nekatere socialiste, da so menili, da kapitalizem zopet cvete.

V resnici povišuje organizirani monopolni kapitalizem dobičke nekaterih, ogroža pa vedno bolj blagostanje delovnih množic. Kapitalizem cvete torej v najboljšem slučaju s **privatno**-gospodarskega stališča, vedno bolj pa odpoveduje z **narodno**-gospodarskega stališča.

Racionalizacija varuje pred usodnimi krizami. Nikakor pa ne more preprečiti brezposelnosti. S tem pa grozi vedno bolj splošno ubožo žanje človeštva. »Kaj koristi ves razmah materialnih produktivnih sil, če pa propada človeška produktivna moč? — Nobena družabna tvorba se ne more ohraniti, če ne ustreza življenjskim pogojem ljudi,« pravi Kautsky.

—elj.

L. Pantelejev:

Ura

Prevaja Mile Klopčič.

Ilustrira B. F.

(Nadaljevanje.)

Petjka se je začel oblačiti. Prvič v svojem življenju je oblekel spodnje hlače. Nemec ga je gledal in se smehljajal. Tudi Petjka se je smehljajal. Nenadoma se je Nemec zresnil.

Nezaupno je ogledoval Petjkov obraz in vprašal:

»Kaj imaš v ustih? Kaj se tako blešči?«

Petjka se je zdrznil in stisnil ustnice.

»Jaz osel! Tepec! Le zakaj sem se nasmejaj?«

Obrnil se je vstran in skomignil z rameni, kot bi hotel reči: »Neumnost! Ni vredno, da bi govoril!«

Toda Nemec ni popustil. Prijel je Petjko za usta.

»Zini! Kaj imaš v ustih? Kaj si skrila v usta?«

Petjka je odprl usta.

»Izpljuni!«

Petjka je globoko vzdihnil, sunil z jezikom uro in jo izpljunil Nemcu naravnost na dlan.

A le malo je manjkalo, da ni zakričal od začudenja.

Kar je ležalo na dlani Nemca, ni bila ura, marveč zamašek iz medi, kakršne rabijo pri kopalnih kadeh.

Petjka se je silno prestrašil. Tudi Nemec je osupnil.

Imel je Petjko za slaboumnega. Dejal je ves v zadregi:

»Povej no, fant, zakaj si vtaknil zamašek v usta? Je to dovoljeno? Vtikati kovinaste predmete v usta?«

Petjka ni vedel, kaj bi dejal. Izblebetal je prvo neumnost:

»Lačen sem,« je zamrmral. »Tako zelo lačen.«

Pri tem je neprestano škilil v kad.

Kje je ura?

Pa ni videl ničesar. Kad je bila prazna. Le mokra pomivalka je ležala na tleh.

Ura je tičala brzkone pod pomivalko. Če bi šel Nемеc iz sobe, bi lahko segel po uri. A Nемеc se je obiral in ni šel nikamor! Iz vsega srca je pomiloval Petjko:

»Ti véliki bog! Kaj takega! Takšne stvari iz medi vendar ne boš jedel. Takoj bo obed, juha, kaša, zdrob. Toda zamašek iz medi, fej hudič, zamašek vendar ne tekne! Pretrd je! No, le poglej...«

Vrgel je zamašek v kad. Kovina je zaznyenela. Obenem je Petjka opazil, da se je Nемеc sklonil po pomivalki. Če jo dvigne, spodaj ura... Oh!!!

Nič kaj dolgo ni premišljaj, vrgel se je na tla in zakričal:

»Auu!«

Nемеc je priskočil:

»Kaj je? Kaj ti je?«

Petjka je kričal in kričal ter krčevito drgetal z vsem telesom:

»Auuu!«

Nемеc se je na moč razburil. Letal je sem ter tja, prevrnil stol in planil iz sobe.

Tedaj je skočil Petjka k cunji. Resnično! Pod njo je ležala ura. Petjka jo je pograbil, jo obrisal in zamaknjeno ogledoval. Zlato se je bleščalo kot solnce... Ves navdušen je vtaknil solnce v novi, državni žep svojih hlač...

Kakor hitro jo je bil skril, je pritekkel v sobo Nемеc. V roki je držal stekleničico.

»Povohaj! Povohaj!« je kričal. »To je salmijakovec.«

Petjka je napravil nekaj klecajočih korakov, povohal stekleničico, kihnil in se opomogel.

Urno se je oblekel, nataknil škornje. Nekoliko tiščali so ga. Pa to nič ne dé. Nenavadno eleganten je bil videti. Opasal se je in gladko počesal lase.

»Škoda,« je pomislil, »da ni tu nobenega zrcala. Zelo rad bi se pogledal!«

»Pojdi zdaj obedovat,« je dejal Nемеc.

Ko sta stopila na hodnik, je zazvonilo. Zvonjenje se je razlegalo v vsa nadstropja. Cepetaje in kričaje so drveli dečki po hodnikih.

»K obedu!« so klicali. »K obedu!«

Od vseh strani so pehali, suvali in prerivali Petjko. Malo je manjkalo, da ga niso prevrnili. Nемеца je izgubil izpred oči.

Tako je bil osupnil, da ni vedel, kaj na počne. Nenadoma je zagledal črnega fanta, ki je v pisarni slikal zvezdo. Ta se je nasmehnil in pomignil:

»Semkaj!« je kričal. »Z menoj!«

Skupaj sta tekla v zavodovo jedilnico.

Polno fantov je že sedelo za dolgimi mizami, na katerih so stale kositrne sklede. Kadilo se je iz njih. Dišaló je tako vablivo, da je Petjko zasrbelo v nosu in so mu kolena zatrepetala.

Obed se je pričel.

Fantje so razgrajali, mahali z žlicami in se obmetavali z drobtinami. Petjka se je lotil juhe. Nič čudnega: že dva dni ni zaužil drugega kot tisti košček potice, ki ga mu je bil dal miličnik. Slastno, divje je posrebal juho.

Nemec ni lagal. Po juhi je prišla kaša. Pšenična kaša s sirovim maslom. Petjka je pojedel kašo s prav tako naglico in slastjo. Potem je prišel zdrob. Vsega je pojedel in polizal skledico.

Fantje, ki so sedeli poleg njega, so se smejali. Posebno glasen je bil neki črnooki fant, ki je imel krog čela črno obvezo. Nesramno se je posmehoval:

»Tak požeruh! Tak žlampač! Še največji slon ne požre toliko!«

Temu so se vsi zarežali. Petjko je užalilo. Dolgo se je krotil, potem pa ni zdržal več. Lepo je oblizal pločevinasto žlico, pogledal enookemu v nesramno oko, zamahnil in ga lopnil z žlico po čelu.

Fant se je začel na vso moč dreti. Nastal je hrup. Pritekel je Fjodor Ivanovič.

Fant se je jokal in si s pestjo drgnil čelo, ki se je napravil rog na njem.

»Kdo te je?« je vprašal Fjodor Ivanovič.

»Ta tu-le!« Pokazal je Petjko. »Ta capin! Z žlico!«

Fjodor Ivanovič je strogo pogledal Petjko.

»Vstani! Vstani, pravim ti!«

Petjka je vstal in mrko gledal prédse.

»Kaj prav za prav hočete?« je govoril njegov pogled.

»Tako,« je rekel Fjodor Ivanovič. »Tako. Pojdi z menoj na hodnik.«

Petjka ni razumel, kaj naj to pomeni. Šel je za voditeljem. Ko sta prišla do vrat, je nekdo zavnjil:

»Fjodor Ivanovič, novinec ni kriv.«

Ta glas je poznal. Bil je črni.

Stopila sta na hodnik.

»Tako,« je dejal Fjodor Ivanovič. »Poslušaj, kaj ti pravim... Pri nas pretepanje ni dovoljeno... Pretepanja ne poznamo. Tako... Na cesti se lahko preteplate. Tu tega ne poznamo. Si razumel? Za kazen oštaneš tu, dokler ne bodo vsi poobedovali.«

Fjodor Ivanovič se je obrnil in odšel.

Z obedom so kmalu končali. Fantje so se vsuli iz obednice. Tekli so mimo Petjke. Petjka se je stisnil k steni. Vedno več fantov je teklo mimo. Ko ga je zagledal enooki, mu je pokazal jezik. Črni je prišel mimo:

»Se greš z nami kopat?«

Petjka je oživel:

»Kam?«

»V reko... Naša skupina gre tja. Pojdi!«

Petjka je bil že skoval svoj načrt.

»Grem!«

Tekel je s črnim po hodniku. Tovariš je spotoma dejal:

»S Pjatakovim se nikar ne pretepagaj. Če se te loti, ti bo zmerom v laseh. Javi Šosu, šolskemu sovjetu.«

»Za takšnega me imaš!« je pomislil Petjka. »Za take stvari ni časa. Čakaj, da pridem do reke, potem jo popiham za vse žive dni.«

(Dalje prihodnjič.)

Rudolf Golouh:

Zlo Amerike: akumulacija in nadprodukcija

Oficielni ekonomisti so vse do zadnjega navajali čudoviti gospodarski razmah in veliko blagostanje Amerike kot dokaz, da je mogoče po vzoru ameriškega kapitalizma urediti tudi razkosano evropsko gospodarstvo.

Temeljna ideja takozvanih neokapitalističnih pokretov je obstojala sploh v tem, da je treba Evropo samo amerikanizirati, da zavlada tudi na naši celini najidealnejše blagostanje in najsrečnejši socialni mir.

Strahotna gospodarska kriza, ki je butnila sredi bučnih borznih krahov in bančnih polomov v Zedinjenih državah, je napravila konec tej poslednji iluziji ideologov ameriškega kapitalizma.

Ameriškemu procvitu je konec.

Teoretiki tega vzornega kapitalizma so osupnili, niso pa osupnili poznavalci zakonov kapitalistične akumulacije in kapitalističnega produkcijskega procesa.

Ameriško prosperiteto je ubila nadprodukcija.

*

Marx je proučaval zlasti zakone kapitalistične produkcije v zvezi s socialnim razvojem kapitalizma. Njega ni zanimal tehnični mehanizem produkcije; njega je zanimala kritična analiza notranjih sil, ki vodijo kapitalistično gospodarstvo. V nasprotju z liberalno ekonomijo in reformističnim empirizmom, se marksizem bavi predvsem z notranjo mehaniko kapitalističnega razvoja, opuščajoč vse, kar je sporedno, opuščajoč zlasti vse zgodovinske tradicije in okolnosti.

V tem je njegova izvornost.

Ameriški kapitalizem niso nikoli obremenjevale zgodovinske tradicije. To je bil takorekoč kapitalizem v naravnem stanju. Na njem moramo tedaj najpopolnejše aplicirati marksistično metodo analize pri proučevanju njegove evolucije in njegove usode. Kapitalizem producira le za prodajo in dobiček. In ker sloni kapitalistična produkcija na načelu konkurence, mora stremeti neprestano za tem, da producira čim več po najnižji ceni. (Vsaj v deželah klasičnega kapitalizma je tako. Pri nas v Jugoslaviji smo še daleč od tega. Tu je kapitalistična produkcija vsled zaščitnih carin, ki prihajajo le njej v prid, v privilegiranem položaju. Odtod nezmisel, da bi mi lahko dobivali neke produkte iz inozemstva ceneje in boljše, nego jih doibvamo iz domačih tovarn.) Ker se mora na načelu konkurence sloneča produkcija neprestano izpopolnjevati in povečavati, da jo bolje organiziran konkurent ne prehití in izrine, mora svoj prebitok dobička uporabljati za razširjenje obrata in s tem povečanje produkcije. Kapitalizem tedaj po vsem svojem ustroju in naturi kapitala ne konsumira nego akumulira. Akumuliranje plus-dobička v kapital namenjen produkciji je bistvena karakteristika kapitalističnega sistema.

Tu smo zajeli centralno misel marksističnega nauka.

Neprestano povečanje produkcije pa zahteva tudi vedno večji in večji konsum. Da bi kapitalizem mogel neprestano in nemoteno rasti in povečavati svojo produkcijo, bi moral v istem tempu in v istem obsegu rasti tudi konsum. Ker to ni slučaj, išče kapitalizem vedno novih notranjih in zunanjih trgov za prodajo svojih produktov. Ker se pa morejo tudi te

možnosti prej ali slej izčrpati, nastane v trenutku, ko je na svetovnem trgu več blaga nego ga more svet konsumirati, gospodarska kriza.

To je slučaj sedanje ameriške krize.

Izvoz Amerike v Evropo, ki je dosegel v dobi vojne svoj višek, začenja po vojni polagoma padati. Od leta 1920 do 1922 pade ameriški izvoz od 8 milijard dolarjev na 3 milijarde 700 milijonov. V glavnem vsled inflacije, ki je takrat uničevala denarno vrednost Evrope, kar je na drugi strani dajalo n. pr. nemški industriji možnost, da je lahko producirala najrazličnejše industrijsko blago za smešno nizke cene. Ameriški kapitalisti so že takrat prav dobro razumeli pomen padanja ameriškega izvoza za ameriško gospodarstvo. Zato so skušali povečati počasi notranji konsum s tem, da povišujejo bolj in bolj plače svojemu delavstvu in svojim uslužbencem. Obenem so se skušali vsidriati finančno in gospodarsko v Evropi s tem, da so s pretvezo, da je potrebno ustvariti v evropskem gospodarskem kaosu red, vtihotapili najprej Dawesov načrt, nato pa Youngov.

To je bil dejansko zadnji poskus ameriškega velekapitalizma, da prepreči, odnosno zavleče grozečo katastrofo.

Da prepreči gospodarski dvig Evrope, je ameriški kapitalizem skušal zaslužniti evropske države s tem, da jih je po vojni še bolj zadolžil sebi z vedno večjimi posojili.

Da si ohranijo Evropo za svojega stalnega gospodarskega klienta, so jo pretvorili v svojega stalnega dolžnika. Pa tudi to ni dosti pomagalo. Polagoma se je evropsko gospodarstvo le dvignilo in osamosvojilo. Poslužujoč se istih metod kot ameriški kapitalizem, amerikanizirajoč svojo industrijo, to se pravi, uvajajoč v tehnični sistem produkcije racionalizacijo, znanstveno metodo organizacije obratov in dela, krije evropska produkcija daleko vse potrebe evropskih in kolonijalnih trgov, tako da ni več tu mesta za ameriške produkte.

Sam ameriški kapital, vložen v Evropi, se je pretvoril polagoma v sredstvo podviga našega gospodarstva. Ameriško krizo, ki se je začela l. 1929. in ki se bo nedvomno od leta do leta še poostrevala, povečuje sedaj še silno tehnično napredovanje evropskega kapitalizma, ki se tudi že sam lomi na posledicah lastne nadprodukcije.

Veleindustrijske in velekapitalistične Zedinjene države, lastnice dobre polovice svetovne produkcije in glavnih sirovin (petroleja, jekla, bakra, premoga itd.) so danes ujetnice lastnega orjaškega tehničnega napredka in gospodarskega bogastva. Ujetnice nadprodukcije. V drugih družabnih prilikah bi moglo bogastvo Amerike ustvariti srečo ameriškega kontinenta. Tako se pa nahaja Amerika sredi strahotne produkcijske in konsumske krize. V najbogatejši deželi sveta je okoli 5 milijonov brezposelnih navezanih na javno miloščino.

Da bi se moglo vsaj zaježiti nadaljnje naraščanje krize potom kartelov, ni izgleda. Karteli niso vobče rodili za kapitalistično gospodarstvo pričakovanih uspehov. Temeljni zakon kapitalistične produkcije ostane le konkurenca. Vzporedno s tem konkurenčnim bojem gre boj za pridobitev novih trgov. Ali ne bo Amerika v tem svojem obupnem položaju končno segla tudi po nasilni ekspanziji, da zagotovi sebi nove trge? Tu se odpira zopet nova možnost komplikacij, tudi vojnih. Industrijska nadprodukcija rodi navadno politično ekspanzijo.

Amerika šteje že danes 5 milijonov brezposelnih, čez nekaj mesecev jih bo štela do 10 milijonov. Kako bo ta pauperizirana masa reagirala na svojo usodo — usodo lačne in izstradane mase sredi največjega bogastva, kar ga je kdaj svet videl? In kako bo reagirala finančna in industrijska plutokracija, ki je faktučna vladarica Amerike, na krizo, ki jo grozi upropastiti?

Ameriška kriza je prav za prav kriza sveta.

Toda o tem v prihodnjem članku, v katerem bomo obravnavali gospodarsko krizo Evrope.

Tone Čufar:

Ranjeno srce

(Vajenec toži.)

Ko se znoči in ubežim
tegobam dneva v podstrešje,
le malokdaj takoj zaspim,
saj smem samo nočem
zaupati ves svoj obup,
vso težko,, krvavečo bol,
ki je nihče prav ne doume;
zgolj sam v njej trepetam
ter nič ne vem, do kdaj
mi bo še dana nje grenčica,
do kdaj bom kakor zdaj
zaničevan, do kdaj mi bodo
za udarci rdela bleda lica.

V temo zaklepan trpka spraševanja,
v temo zapiram strah, ki ga imam
pred vsem, kar mi bo dalo drugo jutro,
kar mi bo dal predolg prihodnji dan.

Vsi moji dnevi so neznosno dolgi,
v delavnici brez solnca mi teko,
ob kletvah pomočnikov, psovkah mojstra,
med kvantami, ki so na moč ostudne,
in ob očitkih, ki srce mi žgo.

Najmlajši, najšibkejši sem od vseh,
a mi nalagajo najtežja dela;
največ prahu posrkam vase,
lačen sem, lačen in svet sovražim,
ki mi življenje uničuje,
ga zastruplja, zagrenjuje...

Obup se me loteva,
v misli se mi grize,
a mu zdaj ne klonim;
še je volja v meni,
še so nade v srcu,
da prestanem leta
žalosti, trpljenja,
da prestanem zimo,
ki kar nič ne jenja,
da premagam psovke,
kletve in udarce,
se podstrešja rešim,
vse njegove groze,
in v življenju novem
želje po lepoti,
solncu in radosti
si nekoč utešim...

Cvetko Kristan:

Socialno skrbstvo na novem Dunaju

Poleg stanovanjskega vprašanja in šolstva se je morala lotiti nova uprava Dunaja še reševanja tretjega enako važnega vprašanja: vprašanja socialnega skrbstva. To vprašanje je vprašanje — življenja in smrti, zdravja in bolezní, krepkega ter delazmožnega in slabotnega ter hira-jočega človeka.

Preden so socialni demokratje prevzeli upravo mesta Dunaja, je bilo tedanje socialno skrbstvo povsem zanemarjeno in zapuščeno. Strašna beda, ki je zadela zlasti Dunaj in Avstrijo v povojni dobi, je še izredno povečala potrebo po socialnem skrbstvu. Umrljivost se je povečala napram predvojni dobi za 60%, otroška umrljivost pa celo za 100%. Občina sicer še ni mogla niti do današnjega dne izvršiti vsega, kar bi bilo potrebno, ali spoznala je svojo dolžnost in jo skuša sistematično izvršiti.

Mladinsko skrbstvo

Skrbstvo se prične že pri embriju (zarodku). Vsaka žena, ki je brez sredstev, ima pravico javiti se do 4. meseca nosnosti v mladinskem uradu. V 35 posvetovalnicah za matere se izvrši preiskava krvi, da bi se začel boj proti dedni sifilidi po možnosti čim preje. Žene, ki se pravočasno javijo in nimajo pravice do nikakih podpor od bolniških blagajn, dobe potem, ko dokažejo v mestnih materinskih posvetovalnicah poroda otroka, 4 tedne po 10 šilingov (80 Din) tedensko, skupno torej 40 šilingov tkzv. »materinske pomoči«. Če je radi rodbinskih razmer potrebno, dobé brezplačno tudi pravno pomoč in druge potrebne olajšave.

V vseh dunajskih porodnišnicah in ženskih klinikah so stalno mestne skrbnice, da nudijo dojenčkom in materam potrebno pomoč. Ker se rodita danes že dve petini zakonskih in nad polovica nezakonskih otrok v zavodih, obsega to skrbstvo zelo veliko število rojstev. Ali tudi vsa druga rojstva nadzirajo. Kajti oblastva, ki beležijo rojstva, sporoče to mladinskemu uradu, ki pošlje strežnice na dom. Tako se ne rodi na Dunaju brez pomoči občine noben otrok. Na Dunaj pristojne in na Dunaju bivajoče žene dobe za novorojenčke obenem z županovo čestitko brezplačno perilo oz. opremo za dojenčke. V letu 1928. je bilo izdanih 11.808 garnitur za dojenčke. V posvetovalnicah za matere dobe matere zdravniška navodila za nego otrok (1928. je bilo 178.700 zdravniških preiskav otrok).

Mladinski uradi nudijo tudi stvarno pomoč (perilo in obleko) proti odplačilu, ki dosega povprečno le 10% lastnih stroškov. V 14 okrajnih mladinskih domovih imajo enkrat tedensko strokovni zdravniki in zdravstveni pedagogi posvetovalne ure za starše in varuhe, katerim povzročajo otroci težkoče v vzgoji (1928.: 3303 slučaji). V 96 mestnih otroških vrtcih je sedaj 9078 malih otrok. 82 jih upravljajo kot ljudske otroške vrtece in so odprti od 7. ure zjutraj do 6. ure zvečer. Pristojbina za posejanje znaša 10 grošev (0.80 Din) tedensko, od katere pa je marsikdo tudi oproščen. Na željo staršev dobivajo otroci tudi zajtrk in kosilo (600 kalorij) proti plačilu 3 šil. in 78 grošev (Din 30.24) tedensko ali pa proti delnemu plačilu, ki ustreza premoženjskim razmeram (4500 otrok). 64% otrok je plačila popolnoma oproščenih. Število otroških vrtecev bo pomnoženo do konca l. 1931. na 116.

V mestne šole prihaja enkrat tedensko šolski zdravnik in ž njim skrbnica, da nudita po lastnih opazovanjih in izjavah učiteljev potrebno zdravstveno oskrbo ter da tudi nastopita pri gospodarski potrebi in vzgojnih nedostatkih. Še zlasti pa preiščejo otroke v prvem šolskem letniku in jih podvržejo tudi — v kolikor dajo starši svoje privoljenje (sočasno 75%) — poskusu s tuberkulinom. Ako je treba, in to želi materska posvetovalnica, izvrši šolski zdravnik tudi preiskavo krvi po Wassermannovi metodi.

Nad vsemi nezakonskimi otroci, za katere je pristojno dunajsko sodišče kot varuško sodišče, izvršuje mestni mladinski urad generalno varuštvo. Število teh varovancev znaša 22.654. Ako očetje otrok ne plačujejo v redu alimentov, iztirja tudi denar (koncem 1928.: 7130 slučajev) in jim daje predujme.

Mladinski urad je tudi nadzorni organ nad rejenci in vsakdo, ki želi vzeti otroka pod 14. letom v vzgojo ali rejo, mora dobiti njegovo dovoljenje. Tako je možno stalno nadzorstva nad oskrbo, prehrano in vzgojo takih otrok in obenem tudi vseh nezakonskih otrok, ki so v skrbstvu pri lastnih starših. (December 1928.: 22.654 otrok pri rodbinah in 3682 v zasebnih oskrbovalnih zavodih).

Iz tega delovanja izvira veliko število slučajev, ki jih je treba imeti stalno v oskrbi (koncem decembra 1928.: 36.671); od tega pripade desetina na dojenčke, tretjina na male otroke, nad polovico na šoloobvezno mladino in ostanek na mladostnike. Za oskrbovanje in nadziranje teh otrok je bilo potrebnih v letu 1928. 240.000 obiskov na domu in potov skrbnic.

Mladinski vzgoji služijo poleg imenovanih ustanov še mestna zavetišča in dnevna oskrbovališča (35), ki so nastanjena v šolskih poslopih in katerih število bo v kratkem povečano; dalje javne šolarske kuhinje (88 jedilnic, hranilna vrednost kosila 700 kalorij), več kot ena desetina vseh šolarjev (okroglo 15.000) se jih poslužuje; 85 odstotkov od njih dobiva kosilo radi potrebe staršev brezplačno, le 0.08% plačuje popolno ceno 68 grošev (5.44 Din), 2.3% plačujeta polovico, 11.9% pa četrtno; skrbstvo za okrevanje (1892 stalnih varovancev gre med šolskimi počitnicami v počitniške domove in 700 v dnevna okrevališča za pet tednov). Mladinski urad skrbi dalje za dunajsko mladinsko pomožno skrbstvo, za organizacijo javnih in zasebnih skrbstvenih zavodov, ki jo občina zelo podpira in ki je omogočila v letu 1929. 30.000 otrokom — t. j. več kot petini vseh dunajskih šolarjev počitnice izven Dunaja; 6 dnevnih okrevališč na meji Dunaja (za 2000 otrok); prenočišča za potujoče na Dunaju in v Alpskih deželah, kjer se lahko prenočuje za malo odškodnino, mestna igrišča (31), ki so prepuščena za določene ure šolam, sicer pa so prosta in na razpolago vsem, pri čemer pa so navzoči tudi strokovni skrbniki kot vodje iger; drsališča (13); otroška kopališča na prostem (22).

Ta celotni sistem izpopolnjujejo mestni zavodi za mladinsko skrbstvo. Prevzemni urad za otroke (Kinderübernahmestelle) zbira vse otroke, ki so potrebni pomoči. Ta prevzemni urad za otroke, ki je nastanjen v novem, z vsem potrebnim opremljenem poslopiju, deluje z izvrstnim uspehom. Karantena vseh sprejetih otrok se je doslej sijajno obnesla. Dojenčki in mali otroci pridejo v posebni dom. Za večje otroke obstojajo zavodi, v katerih ostanejo tako dolgo, dokler se za nje ne najde oskrba pri kaki družini. Za take otroke plačuje občina skrbstvene

prispevke, ki znašajo do 45 šilingov (360 Din) mesečno (koncem 1928.: 13.282 otrok). Najnovejši otroški dom je bil urejen v habsburškem gradu Wilhelmineburg (glej tudi str. 34 »Svobode« in sliko na str. 65), ki ga je kupila občina leta 1927. Bolni otroci pridejo v zdravilišča, za spolno bolne otroke obstoja poseben oddelek. Otroci, ki jih ne morejo oddati v skrbstvo k rodbinam, in posebno opasni otroci pridejo v mestne sirotišnice. Za popolnoma zanemarjene otroke in one, ki jih je težko vzgajati, obstojata dva posebna zavoda, kjer vzgajajo gojence po najnovejših izledkih. Ta dva zavoda imata lastne šole, delavnice za celo vrsto poklicev in kmetijo. Ona dva odpuščata svoje gojence šele z 18. letom in skrbita za njih zaposlitev. Dve gospodinjski šoli in eno žensko strokovno šolo za šivanje perila in oblek, ki sta bili preje privatni oskrbi, je prevzela občina. Dunajska občina ima tudi štiri vajeniške domove, v katere sprejemajo predvsem vajence, ki so ali sirote ali pa ki so bili do svojega 14. leta v stalni oskrbi dunajske občine.

Za vzgojo in izobrazbo osebja mladinskega urada služita dveletni teoretično-praktičen tečaj za mladinsko skrbstvo in dveletni vzgojni zavod za otroške vrtarice; uvedeni so bili tudi nadaljevalni tečaji za vzgojitelje zavetišč, za oskrbnice in poklicne varuhe.

Skrbstvo za odrasle

Občinska skrb za reveže je še posebnega pomena, ker ne obstoji v Avstriji še nikako invalidno in starostno zavarovanje. Skrbstvo za vojne poškodovance je stvar države. Zavarovanje za brezposelnost je istotako urejeno po zveznem zakonu. Dunaj je dolžan le kot dežela prispevati k stroškom za podporo v sili, ki jo prejemajo brezposelni. kakor hitro preneha brezposelna podpora po 30 tednih, tretjino. Ali daleč preko teh dolžnosti segajo bremena, nastala za občino radi velike brezposelnosti, kajti njeno socialno-politično delovanje je vsled dolgoletne gospodarske krize zelo hudo prizadeto.

Predvidevajo se: vzdrževalni prispevki (za 40.746 oseb) od 16 do 56 šilingov (128 do 448 Din) mesečno; najeminske doklade oz. podpore, ki odgovarjajo najemnici enega stanovanja; denarne podpore; stvarne podpore (premog, drva, obleka, čevlji, orodje itd.); bolniška podpora z nudenjem brezplačnih zdravil, nakazila za kopališča; bolniški prevozi in ogrevalnice.

Oskrba v domovih obsega v 10 domovih 12.000 oseb. Tudi tu je bilo mnogo reformiranega. Predpravica privilegirane plasti tkz. »meščanov« pri starostni oskrbi mesta je bila odpravljena. Umobolni in slaboumni so ločeni od zdravih starčkov. Starim ljudem se skuša napraviti bivanje v zavodih bolj prijetno in veselo kakor prej. Skrbstveni svetovalci vodijo v zavodu nadzorstvo. Posrečilo se je, potisniti umrljivost v največjem teh zavodov celo pod predvojno stopnjo. Omenjam tudi dom za brezstanovanjce, ki nudi posameznikom ali rodbinam brez stanovanja v prehodni dobi streho in daje na Dunaj pristojnim brezstanovanjem za minimalno določeno in izvršeno delo stanovanje in oskrbo, a večje delo nagradi po tarifi. Dom za brezstanovanjce je bil povečan od 800 na 2340 postelj. Ustanovljeni so bili tudi posebni oddelki, tako n. pr. za družine brez stanovanj, za hišne pomočnice itd.

Za brezposelne služkinje je občina ustanovila dva domova z 210 posteljami, v katerih je dovoljeno bivanje do 4 tednov. Domova upravlja

zveza služkinj, ki plačujejo za prenočitev in oskrbo zelo nizke pristojbine. Stroške za vzdrževanje domov plačuje občina.

V službah tega skrbstva je 6000 svetovalcev, ki zavzemajo to službo kot častno in od katerih vsak skrbi za del svojega okraja. Za njih šolanje se vrše posebni tečaji.

Zdravstvo

V tem pravcu so bile uvedene nove uredbe, ki izpopolnjujejo normalno skrb za zdravje. O zdravstveni skrbi v šolah sem že poročal. Posebna panoga je nega zob v šolah. Namen ji je preiskovati otrokom od prvega razreda osnovne šole dalje vsako leto zobe, navajati otroke k negi zob in jih — ako treba — tudi zdraviti. (15 šolskih zobnih klinik.) Delo teh šolskih zobnih klinik v letu 1928. je bilo: 43.067 novih pregledov, 20.448 revizij, 44.699 plomb, 17.119 zdravljenj korenine in 155.795 slučajev zdravniškega čiščenja zob.

Občina je ustanovila tudi Osrednjo pregledovalnico oči, v katerih se pregleduje vsem šolarjem sistematično in obvezno moč vida in se podeljujejo v potrebi tudi očala.

K temu spada tudi uredba otroških kopališč na prostem (22), katere je obiskalo v poletju 1929. 1.3 milijona otrok.

Pomembna akcija se trudi, da se omogoči vajencem štiritedenski dopust za oddih in okrepčanje v lastnih domovih. Mestna občina se udeležuje te v glavnem od bolniških blagajn podpirane akcije s prispevanjem oskrbnine za mnogo vajencev. V treh domovih za moške vajence je lahko prebilo v letih. 1918 do 1928. 53.537 moških vajencev in v treh posebnih domovih pa v istem času zopet 23.623 vajenk dopust.

Širokopotezno je bil organiziran boj proti tuberkulozi. 12 oskrbovališč za tuberkulozne ima predvsem nalogo, najti bolnike ter potem določiti najbolj smotreno obliko za obvarovanje pred razširjenjem bolezni. Tako so napravili zdravniki v l. 1928. 113.353 pregledov in 76.927 obiskov na domu ter so spravili nad 13.000 bolnikov v zavode. Občina razpolaga danes z nad 2000 posteljami za tuberkulozne in si jih je zagotovila v tujih zavodih še nekaj sto. Med temi so zlasti zavodi za tuberkulozno deco deloma v Alpah, deloma na Jadranu. Za vse postelje skrbi posebni centralni urad, tako da je možna racionalna razdelitev bolnikov. Ta osrednja sprejemalnica je oskrbela v l. 1928. 8833 bolnikov in napravila pri tem okroglo 15.000 pregledov. Nova je ustanova oddajanja otrok, ki so v nevarnosti radi tuberkulozne okolice, v oskrbo k tujim družinam. Delo občinske uprave je doseglo velik uspeh, da se je število smrtnih slučajev radi tuberkuloze znižalo od 30 v l. 1913. na 21 v letu 1927. na 10.000 prebivalcev. Radi tuberkuloze dihal umre danes na Dunaju le še polovica toliko ljudi kakor pred vojno. Občina nadaljuje boj proti tuberkulozi in je začela v letu 1929. z zidavo velike bolnice za tuberkulozne v okviru mestne bolnišnice. Poseben oddelek bolnice je posvečen zdravljenju reumatičnih bolezni.

Posebna panoga bolniške oskrbe je tudi zdravljenje revnih bolnikov na lupusu. Omenjam še tudi zavod za oskrbo pohabljenecv z ambulatorijem za one, ki potrebujejo proteze, in z ortopedičnimi delavnicami. Večerni ambulatorij za brezplačno zdravljenje spolno bolnih služi boju za ljudsko zdravje (1928.: 5601 obiskovalcev).

Kar se tiče splošnega zdravstva, upravlja občina poleg zveznih zavodov še v zorno mestno bolnico s 1000 posteljami in prevzema

po vrsti dunajske otroške bolnice, ki so jih vzdrževale doslej ustanove, kadar pridejo te v težkoče. Ona vodi tudi mestno porodnišnico in dva velika zavoda za duševno in živčno bolne.

Radi velikega pomena, ki ga je dosegla transfuzija krvi kot življenje rešujoča zdravstvena metoda v zadnjih letih, bo ustanovila občina urad za preiskavo in evidenco krvnih skupin. Tu naj se z ene strani določajo krvne skupine sprejemalcev, ki pridejo v poštev, in z druge strani seznam v poštev prihajajočih in sposobnih darovalcev, tako da se lahko označi in določi v slučaju potrebe ob vsakem dnevnem in nočnem času sposobni darovalec.

Ker stopajo v mestnih zavodih na mesto redovnic vedno bolj in bolj posvetne strežnice v ospredje, je bila ustanovljena lastna šola za bolniške strežnice. Ta šola obsega že tri letnike z internatom za 134 učenk in se je doslej izvrstno obnesla. Uvedeni so bili tudi nadaljevalni tečaji za mestno oskrbno osebje.

Mestno zdravstveno skrbstvo izpopolnjuje še ženitvena posvetovalnica (1928.: 459 strank), ki jo vodi sposoben zdravnik. K temu pride še posvetovalnica za spolno bolne (1927.: 1790 strank); dalje urad za oskrbo pijancev (1927.: 1303 stranke), ki deluje roko v roki z zdraviliščem občine Dunaj za pijance in kateri nadzira še naprej odpuščene paciente. Končno je bila ustanovljena še oskrbovalnica za duševno bolne in psihopatične ljudi (1928.: 430 strank), ki ima nalogo nadzirati iz umobolnic v domačo oskrbo odpuščene, svetovati njih sorodnikom in tudi sama svetovati psihopatičnim osebam. V letu 1929. je bila ustanovljena tudi oskrbovalnica za gluhoneme.

Posvetovalnica za poklice, ki je izvršila l. 1928. 30.479 razgovorov, daje zdravniške in poklicno tehnične nasvete pred izbero poklica in poleg tega tudi posreduje učna mesta (1928.: 3232).

Higijska preizkuševalnica vrši kontrolo pitne vode, preizkuša desinfekcijska sredstva, kontrolo odvajalnih naprav itd.

K socialnemu skrbstvu spada še uprava pokopališč. Temeljita reorganizacija je omogočila bistveno pocenitev podjetja, kar prihaja prebivalstvu radi pocenitve v prid. Zgradba krematorija, radi katerega je prišla občina v hud spor s klerikalno zvezno vlado, ki je zaposljal tudi upravno sodišče, omogoča sedaj tudi v Avstriji pokop z ognjem. Lastna kamnoseška delavnica oskrbuje obdelavo in predelavo zapadlih nagrobnih spomenikov in njih prodajo po nizkih cenah. Na največjem dunajskem pokopališču se nahaja tudi poseben del za one, ki so padli v vojni. Tu je odkrila dunajska občina v letu 1925. velik spomenik žrtvam svetovne vojne.

Skupno število oskrbovancev, ki so se nahajali 31. dec. 1928. v mestnih zavodih, je znašalo okroglo 20.000. Poleg tega je plačevala občina v istem času 44.028 osebam vzgojevalne prispevke in oskrbnino. Skupni čisti izdatki občine za socialno skrbstvo in dobrotelost so znašali za leto 1930. 101 milijon šilingov (808 milijonov dinarjev), torej štirikrat toliko kot v predvojni dobi! (1913.: 15.73 milijonov zlatih kron, t. j. do 175 milijonov dinarjev) brez stroškov osrednjih uradov izvzemši mestnega fizikata.

Še nekaj za ljudsko zdravje

Ker manjkajo v večini starih dunajskih hiš kopalnice, posveča občina veliko pažnjo zgradbi javnih kopalnišč. Od leta 1919 je bilo urejenih 27 novih kopalnišč, a obstoječa so bila povečana in preurejena.

Možnost kopanja se je torej v primeri s predvojno dobo več kot podvojila. V letu 1926, je bila postavljena v velikem delavskem okraju monumentalna zgradba, ki spada k največjim kopališčem v Evropi (Amalienbad v X. okraju). V tej zgradbi je bilo položenih 30 km cevi. Celotni stroški zgradbe so znašali 10 milijonov šilingov (80 milijonov Din). Kopališke cene so tako nizke, da ne krijejo niti tekočih obratnih stroškov. Investicije gredo popolnoma v breme občini. Leta 1913 je obiskalo mestna kopališča 4.049.000 ljudi, leta 1928 pa 10,2 milijona. V poletnih kopališčih, ki imajo nad pol milijona kvadratnih metrov kopalne in obalne površine, je znašal obisk leta 1928. 1.566.000 oseb napram 338.700 v letu 1913, pri čemer 1.223.000 obiskovalcev 22 otroških kopališč ni všteti, ker takih ustanov pred vojno sploh ni bilo. Za šolarje je uveden obvezni pouk v plavanju.

Da se poveča zračni reservoir, so bili zopet preurejeni in razširjeni parki in nasadi. Stara pokopališča so bila preurejena v vrtove. Z l. 1905. je bilo proglašeno ozemlje 4300 hektarjev za gozdni in travniški prostor in obvarovano pred zazidanjem. Leta 1924 je proglasila občina celo vrsto javnih in zasebnih vrtov v izmeri 888 hektarjev za parke in izrečena je bila nad njimi gradbena prepoved. Vsako leto prirastejo k temu še novi parki in nasadi. V letu 1913. je bilo na Dunaju 351 nasadov kot mestnih vrtov z 1,9 mil. kv. metrov površine. Koncem 1929. je znašalo število parkov 43.072,7 milj. kv. metrov površine. Ti parki so imeli 11.046 klopi napram 6851 klopem leta 1919.

V tej zvezi moram omeniti predvsem še preskrbo z vodo. Posrečilo se je bistveno izgraditi in preurediti 290 kilometrov dolgo napeljavno vodo iz gorskih izvirov, ki dovaja vodo iz Alp na Dunaj, da je bilo mogoče kriti zelo občutno povečano porabo vode. Leta 1913. je bilo porabljenih na Dunaju iz visoko izvirnih vodov 72,30 milj., leta 1928. pa 104,82 milj. kubičnih metrov vode. (Pri tem pa je ostala poraba vode iz dunajskih talnih vodov, ki nudijo le vodo za industrijo, približno enaka: 1913.: 3.655 in 1928.: 3.58 milj. kubičnih metrov). Od celotne uporabe je odpadlo na občinske svrhe in namene leta 1913. polovica (36.141) in leta 1928.: niti tretjina (32.056 milj. kubičnih metrov). Poraba vode za osebo in dan, ki je znašala leta 1913. 99 litrov, je narasla v letu 1928. na 165 litrov. Občinska uprava oddaja nasprotno predvojni dobi normalno porabo vode brezplačno. 35 litrov za osebo in dan je brezplačnih, tako da ne dobi niti polovica dunajskih gospodinjstev nikakih računov za vodo. Le večjo porabo je treba plačati in tudi to samo s 30 groši (2,40 Din) za 1000 litrov! Industrijsko vodo oddajajo celo le za 12 grošev (v predvojni dobi 20 zlatih vinarjev) za 1000 litrov!

Odstranjena je bila ena glavnih dunajskih nadlog, staromodni sistem odprtega odvoza smeti, ki je bil nadomeščen s koncem 1927. na vsem Dunaju s sistemom prahu prostega odvoza. Ta uvedba je povzročila 13,5 milj. šilingov (108 milj. Din) stroškov, a letni obratni stroški znašajo 5,6 milj. šilingov (44,8 milj. Din). Odvoz smeti in odpadkov iz stanovanj se vrši brezplačno. Pristojbina za odvoz smeti iz obratov znaša od 3 šilingov 50 grošev do 24 šilingov, po številu odvozov za posodo in mesec. Za zdravstveno skrbstvo je bil storjen z uvedbo tega sistema važen korak naprej.

*

Tako smo videli v treh člankih, kako je dunajska občina praktično izvedla socialni komunalni program. Delavstvu Dunaja je dala predvsem

bivališča, dala mu možnost, da si ohrani zdravje in telo in dala mu je s šolstvom možnost dviga vedrega duha, ki sta ga stanovanjska in socialna politika ohranili, v višine k popolnosti. Le na ta način bo moglo delavstvo speti k sreči, speti k vsem onim ciljem, za katere se bori. Dunaj je napravil poskus za bodočnost, ki se je povsem posrečil in postal iz poskusa Dejstvo in Vzгляд!

Peter Kropotkin

(K desetletnici njegove smrti.)

Rusija je rodila mnogo revolucionarjev različnih struj in mišljenj. Mnogo velikih ljudi je bilo med njimi.

Gotovo smemo šteti med prve revolucionarje Kropotkina. Po krvi je iz rodu ruskih velikih knezov v Smolensku, ki izvirajo iz rodu Rjurika, prvega ruskega kneza. Bil je paž carja Aleksandra II., potoval je po divjih in ledenih stepah vzhodne Sibirije in severne Kitajske, bil je geograf, geolog in biolog, tajnik ruske geografske družbe, revolucionar, emigrant in teoretik anarhističnega komunizma. Bil je upornik, ki ga je imela ruska carska vlada za najnevarnejšega sovražnika. S svojo dobrotljivostjo in blagim srcem je očaral vsakega. Tak je bil **Pjotr Aleksejevič Kropotkin**, čigar bogato in nenavadno življenje se nam zdi kakor pripovedka o starem grškem junaku. Bil je Prometej, prikovan na skalo, ker je hotel dati svetu luč svobode.

Rodil se je v Moskvi 1842. leta v dobi najhujšega tlačanstva. »Solze me duše, tečem iz hiše in najdem na temnem hodniku Makarja ter mu hočem poljubiti roko. Toda sune jo proč in pravi: Sam hočem biti! Tudi ti boš prav tak, ko odrasteš!« — Tako pripoveduje Kropotkin v »Upornikovich spominih« o svojem prvem globokem vtisu v otroški dobi, ko je dal njegov oče pretepsti slugo Makarja.

»Ne, ne, nikdar!« je tedaj zaklical trinajstletni Peter. Ostal je zvest svoji obljubi do smrti. Ko je l. 1862. prišel kot kazaški častnik v Sibirijo, kjer se je seznanil s političnimi preganjanci, je v njem dozorel sklep, da stopi v vrste revolucionarjev. Veliki knez in častnik postane socialist in se odpove vsem predpravicam svojega stanu. Proučavati začne zemljepisje, rastlinstvo in živalstvo Sibirije, napravi več pomembnih odkritij in se vpiše potem na petrograjsko univerzo, da tam študira geografijo in geologijo (zemljepisje in nauk o zemlji). V Švici stopi l. 1872. v prvo internacionalo. Po povratku v Rusijo prične kot član tajne zveze »čajkovcev« s konspirativno, revolucionarno delavnostjo, dokler ga vlada ne zapre (l. 1874.) v petropavlovsko trdnjavo.

Poleti 1876. se mu je posrečilo uiti iz petropavlovške trdnjave in pobegniti v zapadno Evropo. Tu je postal idejni vodja evropskega anarho-komunizma.

Anarho-komunizem je družba brez države in vsakega nasilja. Kropotkin je zavračal Marxov nauk o prehodni dobi, v kateri mora najprej proletarijat dobiti oblast v svoje roke. Ideal družabne ureditve je videl Kropotkin v svobodni zvezi samoupravnih komun in občin.

Mnogo znanstvenikov je hotelo Kropotkina primerjati s Tolstim. Tolstoj sam je večkrat izrazil željo, da bi osebno spoznal proganega velikega kneza. Toda med obema je bilo nepremostljivo duhovno nasprotstvo. Kajti Tolstoj je obsojal brezsmiselnost in surovost življenja višjih razredov s stališča nekega vsemogočnega Boga. Slab družabni red je hotel preobrniti s tem, da bi se ljudje odrekli vsakemu blagostanju pozemskega življenja. Kropotkin pa gradi svojo teorijo, vsa svojo socialno filozofijo na človeka. Človek naj z bojem in s svojim delom doseže družabni red, v katerem ne bo več izkoriščanja.

Svojo teorijo o človeški družbi izvaja Kropotkin iz svojih opazovanj prirodnega, rastlinskega in živalskega življenja. Darwinovo trditve o »boju za obstanek« so zastopniki moderne prirodne znanosti razlagali le v tem smislu, da se med poedinci iste živalske vrste ali človeške skupine bojuje neprestan boj, v katerem zmagajujejo močnejši nad slabejšimi. Kropotkin pa je dokazal, da je še druga oblika boja za obstanek: živali kot ljudje ene skupine se združujejo v boju za obstanek svoje skupine in s tem tudi poedincev v tej skupini. Za podkrepitev te trditve je spisal obširno knjigo »Medsebojna pomoč v živalskem in človeškem svetu.« V njej živo in podrobno razlaga življenje ptic, čebel, mravelj, opic, volkov in drugih živali. Nato pravi: »Narava ne napravi nobenega giba, človeška družba ne doseže nobenega cilja, ves svet ne napreduje niti za korak, ne da bi bil neodvisen od sodelovanja. Le z medsebojnim združevanjem — atomov, celic, ljudi — morejo napredovati posamezne

enote.« Boj v človeški družbi nima tega namena, da bi močnejši poedinci iztrebili slabše, temveč, da se odpravi vse, kar omogoča izkoriščanje človeka po človeku. Socialni boj hoče pripraviti pot popolni zmagi svobode, pravičnosti in solidarnosti.

Kropotkin ni bil marksist. Ob nekaterih njegovih naukih in teorijah so se večkrat spodbikale razne socialistične struje. Zanesljivega marksističnega merila ta revolucionar ni imel. Kljub temu mu vsi priznavajo, da je bil velik mislec, pomemben učenjak in znanstvenik, važen raziskovalec življenja narave in človeka in predvsem plemenit človek, resnični apostol svoje ideje. Pri njem ni prepada med teorijo in prakso.

Po revoluciji 1917. leta se ni pridružil boljševekom, ker je odklanjal njihovo taktiko. Sam sebi in svojim načelom zvest je umrl 8. febr. 1921. —elj.

Op. Izmed številnih Kropotkinovih spisov naj opozorim na najvažnejše in najlepše: »Gegenseitige Hilfe in der Tier- und Menschenwelt«, »Die Eroberung des Brotes« in »Die französische Revolution«.

A. C.:

O belem in črnem kruhu

I.

— Propaganda, čisto navadna propaganda! pravite!

Vse, karkoli je kdaj kdo napisal, prav vse je bila in je propaganda!

Priznam, neka razlika je med našo in vašo — propagando!

Naša: intenzivna oznanjevalka velike ideje, ki jo je milijone tvorcev sedanosti in bodočnosti nosilo, ki jo na milijone tvorcev sedanosti in bodočnosti nosi na svojih mišičastih plečih!

Vaša: služkinja vaših osebnih zadev...

Naša: graditeljica in braniteljica kulturnih dobrin vseh vekov pred neizbežnim kaosom bodočnosti.

Vaša: vojščak za gospodarsko-družabni status quo, pospeševalateljica anarhije in vsakovrstnega kaosa...

Naša: pogled v bodočnost...

Vaša: oboževanje nagrobnih spomenikov...

*

Mi vsi, ki verujemo, smo se odločili za — življenje, vi za — muzeje!!

II.

— Umetnik naj bo svoboden, umetnost svobodna! suvereno razglašate. Besede, besede!

Dokler je delo ukovano v spono dobičkarskih nagonov nosilcev današnjega gospodarskega reda, dokler je delo speto z verigami borbe za vsakdanji kruh, vse dotlej ni in ne more biti niti svobodnega umetnika, niti svobodne umetnosti...

Umetnost je namreč tudi samo — delo!

Svobodna umetnost bo zgrajena samo na svobodi dela!

Zato se borimo za osvobodjenje dela...

Mi, ki verujemo v to osvoboditev...

III.

— Vi ste utilitaristi! Umetnost pa mora biti avtonomno-estetski fenomen! nam zaničljivo očitajte!

Argument vseh tistih presitih, dobro oblečenih, obutih, ki vidijo samo sebe...

Možgane imamo ter dobro vemo, da življenje, ki je obsežek samih ozko spojenih odvisnosti, izključuje možnost vsakega resničnega avtonomnega fenomena.

Utilitaristi do skrajnosti pa smo in bomo ostali najmanj dotlej, dokler bodo prisiljeni milijoni brezposelnih umirati od glada, mraza in brezdelja!

Zakaj najvišja zapoved umetnika in umetnosti je in mora biti najintenzivnejša človečnost v najbolj dobesednem pomenu tega pojma!

Tako mi, ki verujemo v počlovečenje človeka...

Drugače vi, ki verujete v sakrosančnost vaših intimnih osebnih zadev...

IV.

— Právico do belega kruha zahtevamo...

*

Resnično lačni sežejo vedno najprej po črnem kruhu.

Presitim pa je celo torta — prečrna...

Tudi s tem okusom je, kakor z vsakim drugim: Bel kruh je simptom — degeneracije ljudskega želodca, bel kruh umetnosti pa simptom degeneracije umetniškega okusa.

*

Ne kratimo vam te pravice.

Notranjost vaših želodcev nas zanima kvečjemu kot objekt medicinske analize!

*

Lačni pa vedo:

Žival je, kdor misli na bel kruh desetorice namišljenih izvoljencev, medtem ko umirajo milijoni v hrepenenju po — črnem.

Zakonsko življenje, katoliška cerkev in liberalizem

Že večkrat smo imeli priliko, da zabeležimo nedoslednost našega in svetovnega liberalizma* v vseh perečih vprašanjih, ki se pojavljajo v modernem družabnem življenju.

V zadnjem času je liberalizem zopet razgalil svojo nedoslednost v vprašanju zakonskega življenja. Vsakemu bo menda znano, da je letos izdal papež encikliko (okrožnico), v kateri govori največ o zakonskem življenju. Družina, otroci, razmnoževanje človeškega rodu — vse to je gotovo zelo važno v času, ko ves civiliziran svet trpi pod gospodarsko krizo, v kateri marsikak brezposelni delavec ne ve, kako bo preživel samega sebe, kaj šele morebitno številno družino.

Papež je v encikliki poudaril staro stališče katoliške cerkve, ki ji je zakon zakrament in roditev otrok sveta dolžnost vsakega poročenega in za to sposobnega kristjana. Socializem ima o tem, kakor znano, povsem drugo naziranje.

Liberalizem, ki tudi v tem vprašanju nima nobenega samostojnega, doslednega stališča, je v svojem materialno bogatem in idejno prav ravnem časopisju izrazil »začudenje«, da poglavar katoliške cerkve proglša tako nesodobna načela.

Na to »začudenje« liberalnega tiska odgovarja izvrstno W. H. v nemškem književnem tedniku »Die literarische Welt«. (7. štev.) Med drugim pravi:

»Med dogodki načelno-duhovnega pomena v zadnjem času je bil gotovo eden najznačilnejših in najbolj načelnih nova enciklika kurije o kršč. zakonu in družini...

Presenečenje meščansko-liberalnega tiska nad to »skrajno reakcionarno« encikliko, ki v resnici ne vsebuje nič drugega kakor opomin na znani zakramentalni značaj zakona in njega posledice: neločljivost, svetost in stroga dolžnost roditve — presenečenje liberalnega meščanskega tiska nad tem je bilo prav tako naivno kakor neosnovano. Pričakovanje, da bi cerkev »šla na roko« tudi upravičenim zahtevam časa prav v tej zadevi, je znamenje popolne ignorance (nevednosti); prav tako bi lahko zahtevali od nje, da opusti nauk o Trojici in o podedovanem grehu.

... Cerkev je vedno izjavljala, da tudi najhujša materialna beda ni noben povod, da bi zrahljali družinske vezi, in da je treba radi otrok upati na Boga, ki živi lilije na polju... Gre za načelo.

* Liberalizem je seveda mišljen tu kot idejna struja in ne v strankarskem pomenu »liberalcev«.

V tem je vsa stvar. Cerkev ima pogum, da vrže v svet načelo, ki je skrajno nepriljubljeno in nesodobno.

... Samo dve dosledni naziranjii sta o zakonu:

Zakon lahko smatramo za privatno pogodbo. To je popolnoma vzdržljivo naziranje, in ne pomišljam se, da takoj pripomnim, da sem tudi jaz tega naziranja.

Lahko se pa smatra zakon kot neločljiv za vse življenje.

Vsako tretje naziranje je nedosledno.

Značilno pa je, kaj je napravila iz vsega liberalna država:

Prilašča si na eni strani pogodbeni značaj posvetnega zakona — toda istočasno ga odpravlja s tem, da iz verskega značaja zakona prevzema za svoj civilni zakon čudovito prazno, neresnično ideologijo, ki pravi, da je zakon za vse življenje veljavno idejno pravno dobro, ki ga mora država ščititi; to ideologijo prenaša na svoj pogodbeni zakon. Ali, praktično povedano, liberalna država pravi: zakon je sicer pogodba med dvema človekoma, toda te pogodbe se načelno ne sme razveljaviti kakor druge pogodbe — s pristankom poedincev, — temveč le iz določnih, posebnih, naštetih razlogov, ki so precej suženjsko pošneti po katoliških... Ta pogodba torej ni nikaka pogodba, temveč je neke vrste posvetni zakrament.

Ta zakrament pa tudi ni zakrament: kajti načelno ni neločljiv, torej nima trajne zanesljivosti, one najvarnejše opore in orožja proti strašnemu življenju.

Tu vidimo torej čudovit kompromis: kompromis med dvema načeloma, s katerim eno načelo uničuje drugo in obratno.

... Sredi prejšnjega stoletja je pomembni konservativni državnik in filozof Donoso Cortés spoznal kot glavni znak liberalizma, da ni v stanju razlikovati dve nezdružljivi ideji in da je edin pogoj za njegov obstanek v tem, da caplja in mešetari med vsemi nezdružljivostmi in da vsako načelo zamegli z drugim: to je ozračje, v katerem edino more dihati; »zato z diskusijo meša vse pojme«.

»Liberalna šola je zaposlena,« pravi dalje, »s tem, da priznava stvari, ki jih uničuje, in da uničuje, kar sprejema. Vsako njeno načelo spremlja drugo, ki prvo uničuje... Misli, da bo prišla s tem v ravnotežje, v resnici pa prinaša le zmedo.«

Cortes je zaključil svoja izvajanja o liberalizmu:

»Ob uri odločilnega boja med racionalnim (razumskim) socializmom in iracionalno (nerazumsko) vero bomo na bojišču zaman iskali liberalizem: kajti ne bo ga več.«

W. H. pripominja k temu:

»To je Donoso Cortés — slava njegovemu spominu! — prorokoval že 1850. leta. Danes to doživljamo.« —elj.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE

Strokovne organizacije in »Svoboda«. Kakor nikdar preje — razen v prvih početkih delavskega gibanja, ko so bila delavska izobraževalna društva edine delavske organizacije, se niso delavske strokovne organizacije toliko zanimale za delavsko izobraževalno delo in »Svobodo« kot zadnji dve leti in morda še bolj zadnje čase. Tu mislim na posamezne zveze, ne pa na Strokovno komisijo, ki je napravila »Svobodi« in »Cankarjevi družbi« že neprecenljive zasluge. Ali sicer! Ni še preteklo leto dni, ko je povzročil članek o strokovnih organizacijah v »Svobodi« ponekod precej razburjenja: vendar delovanje se je razgibalo. N. pr. jeseniški kovinarji danes ne zaključijo svojega zborovanja ali članskega sestanka brez opozoritve in poziva na delo v »Svobodi«, na plenarni seji železničarjev (USZJ) je predaval o kulturni organizaciji dne 8. februarja t. l. s. Teplý v Mariboru; oblačilni delavci v Ljubljani prispevajo za vse svoje člane prostovoljni prispevek za kulturno organizacijo, lesni delavci prav marljivo širijo in podpirajo izobrazbo itd. Ti pojavi nas zelo veselijo in želimo, da se po teh svetlih vzgledih ravnajo še ostale strokovne organizacije, tako centrale kot krajevne podružnice. Le izobražen delavec se bo znal boriti za svoje pravice in jih tudi varovati, le izobraženemu delavcu bo strokovna organizacija kaj več kot dnevni kruh in mezda. -on-

Železničarji za kulturno delo. Kakor poročamo že na drugem mestu, je sklenil Savez Uj. Železničarjev Jugoslavije na svoji plenarni seji v Mariboru dne 8. februarja 1931 podpreti delavske kulturne organizacije. Tozadevna resolucija se glasi:

Resolucija k točki: Savez, kulturne organizacije in zadrugištvo.

Plenarna seja USZJ je z odobrenjem vzela na znanje dosedanje delo ožjega odbora USZJ na kulturnem in združenem polju ter po zaslišanju referata sklene sledeče smernice za nadaljnje delo na teh poljih:

1. Osnuje se naj poseben fond, iz katerega naj se podpirajo razne delavske kulturne organizacije, Cankarjeva družba in Svoboda, ter omogoča v onih krajih, kjer obstoje dobro razvite podružnice saveza, pa ni na razpolago delavskih knjižnic, ustanovitev železničarske knjižnice, ki naj služi vsemu delavstvu do tičnega kraja.

2. Centralni odbor, oblastni odbori, kakor tudi vsi podružnični odbori naj gredo od moža do moža na delo za pridobivanje novih naročnikov »Cankarjeve družbe«, revije »Svoboda« ter naj opozarjajo vse člane na važne naloge delavskega tiska in jih pozovejo, da delavski tisk podpro z naročanjem delavskih listov.

To delo železničarjev pozdravljamo kot dokaz smotrenega in zavednega dela za osvoboditev delavskega razreda.

Delavsko kolesarsko osrednje društvo za Dravsko banovino, centrala Maribor.

Dne 22. marca t. l. ob 9. uri dopoldne se bo vršil v društvenem lokalu gostilne »Zlati konj«, Vetrinjska ul. 4 — 34. redni občni zbor po sledečem dnevnem redu:

1. Prečitane zapisnika zadnjega občnega zbora.
2. Poročilo funkcionarjev centrale.
3. Poročilo delegatov podružnic in predlogi.
4. Volitev novega odbora in nadzorstva.
5. Raznosterosti.

Pozivljamo vse podružnice, da skličejo svoje občne zборе še pred občnim zborom centrale in jih prijavijo centrali.

Nadalje prosimo podružnice, da nam pošljejo sezname odbora in drugih članov ter obračun zaostalih članarin, da moremo sestaviti letni obračun za l. 1930. Podružnice, ki ne plačajo zaostale članarine, nimajo na občnem zboru centrale glasovalne pravice.

Eventuelni predlogi podružnic za občni zbor centrale prosimo, da se pošljejo 14 dni preje pismeno.

Vsaka podružnica pošlje na občni zbor centrale po enega delegata, močnejše pa po dva.

Za odbor centrale:

Bučar Alojz, t. č. tajnik.

Mariborska podružnica »Svobode« se v letošnji zimski sezoni prav uspešno udeležuje na kulturnem polju. Društveni lokali so prav vsak večer zasedeni — bodisi da se vrše pevske vaje, bodisi predavanja ali pa diskusije. Seznam predavanj, ki so se vršila v novembru in decembru, smo objavili že v l. številki letošnjega letnika. V januarju in februarju pa so se vršila sledeča predavanja: 7. jan. o zgodovini pisave in knjige (pred.

s. Teplý s skioptičnimi slikami), 14. jan. je govoril s. Golouh o vzrokih in razpletu gospodarske krize v Ameriki in Evropi, 21. jan. o postanku življenja in razvoju živih bitij (s. Teplý — s skiopt. slikami), 28. jan. o razmerju med Vatikanom in fašizmom (s. Teplý), 4. febr. o zgodovini delavskega gibanja v Primorju (s. Josip Petejan), 11. febr. o spolni vzgoji (dr. F. Žgeč) in 18. febr. o svetovni vojni (sodr. Teplý s skiopt. slikami). Vsa predavanja so bila precej dobro obiskana. — 19. jan. je otvorila podružnica filozofsko-socialni seminar, v katerega se je vpisalo 40 sodrugov in sodružic. Seminar vodi prav spretno s. dr. Žgeč in sicer v obliki diskusije, ki se je vsi prav živahno udeležujejo.

Podružnica »Svobode« v Studencih prireja vsak četrtek ob 7. uri zvečer v dvorani gostilne pri Beli zastavi predavanja s skioptičnimi slikami. Predava požrtvovalni mariborski sodrug Pipan Vlado, ki ga je delegirala mariborska podružnica, da zainteresira studenške delavce za delo na kulturnem polju. Predavanja poseča redno okrog 70 sodrugov in sodružic.

Opomba ured.: Poročila o občnih zborih naših podružnic v Muti, Bistrici, Mežici, Rušah itd. smo prisiljeni priobčiti radi pomanjkanja prostora v prihodnji številki.

»Svoboda« Celje spada med naše najagilnejše podružnice. Dne 22. febr. t. l. se je vršil njen redni občni zbor, ki se ga je udeležilo skoro vse članstvo. Znan je zlasti pevski odsek podružnice, ki si je pridobil v Celju prav dober glas; v preteklem poslovnem letu je priredil sedem koncertov, in sicer: v Unionu, Štorah, v celjskem parku (v prid invalidom in ubožni deci), Zabukovici, Laškem, Rogaški Slatini in v Celju; razen tega je sodeloval ta odsek tudi pri drugih proletarskih prireditvah. V njegovem okrilju se je organiziral godbeni odsek, ki tudi že javno nastopa. Razen tega je priredila podružnica 17 predavanj (obisk 50—100) ter 9 izletov; iz podružnice je izšla tudi iniciativa za ustanovitev delav. turist. društva »Priatelj prirode«. Marljivo dela tudi šahovski odsek, ki se pripravlja na turnir z mariborskimi sodrugi. Pri volitvah so bili izvoljeni v odbor: predsednik Oset Franc, podpredsednik Vodopivec Jakob, tajnik I. Fric Viktor, tajnik II. Arnshek Franc, blagajnik I. Filipičeva Marija, blagajnik II. Tratnik Viktor, gospodar I. Kobula Franc, gospodar II. Maver Anton, odbornika Štante Ivan in Žvižaj Adolf; nadzorstvo: Leskošek Alojz, Mlakar Iv., Svetek Franc. Občnega zbora se je udeležil delegat Centrale, ki je razvil pro-

gram za bodoče delo; sklenjeno je bilo, da organizira podružnica prihodnjo jesen filozofsko-socialni seminar po mariborskem zgledu. Po občnem zboru je zapel pevski odsek tri delavske pesmi, med njimi učinkovito »Zbujenje duhov«. — Talpa.

»Svoboda« Šoštanj je imela redni občni zbor dne 31. jan. t. l. Vkljub temu, da žive delavci v tem kraju v zelo težavnih razmerah — v Šoštanju je samo ena tovarna, mestece pa je popolnoma malomeščansko —, se vendar »Svoboda« prav lepo razvija. Iz poročil funkcionarjev posnemamo, da šteje knjižnica 76 slovenskih in 90 nemških knjig ter 60 dramatičnih spisov. Najbolj agilna sta tamburaški odsek in pa dramatični, ki je priredil v zadnjem letu tri igre. Razen tega je priredila podružnica šest predavanj s skioptičnimi slikami. Finančno stanje podružnice ni povoljno, vendar bo skušal novi odbor poravnati vse obveznosti. Občnega zbora se je udeležil tudi podpisani delegat Centrale, ki je razvil program za bodoče delo na kulturnem polju. V odbor so bili izvoljeni večinoma stari odborniki. Po občnem zboru se je razvila v Zadrudnem domu neprisiljena zabava, pri kateri je nastopil tamburaški odsek. — Talpa.

Na občnem zboru »Svobode« podr. Javornik 8. febr. 1931. v hiši g. Žvaba na Javorniku je bil po soglasno sprejetih poročilih starega odbora izvoljen sledeči nov odbor; predsednik: Dolinar Franc, podpredsednik: Žagar Anton, tajnik: Giorgioni Edvard, blagajnik Žumer Franc, Odbor: Noč Anton, Smolej Janko, Brelih Franc, Mencinger Franc. Nadzorstvo: Šetinc Martin, Udir Vinko. Knjižničarji: Smolej Janjo, Žumer Franc, Svetina Ljudmila.

»Svoboda« v Zagorju ob Savi si je na svojem občnem zboru dne 8. februarja 1931 ob 2. uri popoldne v Zadrudni dvorani na Lokah izvolila sledeči novi odbor; predsednik: Gostišar Franc, namestnik: Sopotnik Franc, tajnik: Krečan Jože ml., namestnik: Kraus Jože, blagajnik: Priman Ferdo, namestnik: Zakrajšek Ivan, Odbor: Kovač Mirko, Jevšnik Ivan, Bokalj Ludovik, Ostrožnik Roza. Preglednika računov: Anton Ule, Medvešek Jože. Knjižničar Loke: Ostrožnik Roza. Knjižničar Zagorje: Anto Ule. Gospodar imetja: Krečan Jože ml.

Podružnica »Svobode« v Kočevju je imela svoj redni občni zbor dne 1. februarja 1931. Že dolgo pred početkom zbora se je zbral kader starih oračev proletarske kulture, kakor tudi razen par izjem vsi pred kratkim pristopivši člani. Točno ob 11. uri je s. Bauer otvoril obč-

ni zbor in pozdravil navzoče, posebno mlajše sodruge in sodružice, nakar je predal besedo s. Jenku Petru. Le-ta je podal poleg tajniškega in blagajniškega poročila tudi splošno poročilo o vseh uspehih in neuspehih podružnice.

Ena glavnih ovir delovanja naše kulturne matice je brezposelnost. Lepo število naših članov je moralo zapustiti domačo grudo in iti s trebuhom za kruhom, med temi tudi naš bivši zelo agilni in požrtvovalni tajnik, oziroma predsednik s. Falkner. Drugi zopet se morajo zadovoljiti s prejemki 4 šihrov tedensko. So pa še ovire druge vrste. Po izčrpnem poročilu blagajnika in tajnika s. Jenka, je predlagal član nadzorstva s. Kosec, da se podeli njemu in ostalemu odboru absolutorij, kar je bilo soglasno sprejeto.

V imenu centralnega odbora je pozdravil zbor s. Moretti. V kratkih besedah je razložil namen in pomen kulturne organizacije za delavsko mladino. Našteval je vse panoge kulturnega dela, ki ga vrši »Svoboda«. Tako n. pr. lahko delujejo v okviru »Svobode« razni sportni odseki, tamburaški odseki, pevski odseki, knjižnice itd. Prav lepo čtivo za Din 20.— letne članarine nudi tudi »Cankarjeva družba« in dolžnost slehernega, ki se prišteva k ponižanim, bi bila, da postane naročnik te književne družbe. Nadalje je apeliral tudi za pristop k »Prijetelju Prirode«, ker je tu teren baš zelo ugoden za turistično udejstvovanje. H koncu apelira na novoizvoljeni odbor, ki je zelo posrečeno sestavljen — tvorijo ga namreč na polovico stari veterani z mladimi močmi — da gredo z vso vne- mo na delo za povzdigo naše delavske kulturne organizacije »Svoboda«.

Podružnica »Svobode« v Šiški je imela 23. januarja t. l. svoj redni občni zbor. Nekaj časa je malo delovala. Vzroki so različni. Podružnica pa kaže sedaj zopet novo življenje. Še pred občnim zborom se je zbralo nekaj zavedne mladine, ki je že na Silvestrov večer skupno s člani Konzumnega društva uprizorila v Zadržnem domu dve igri, ki sta se kot začetnikom zelo posrečili. Drugič so igrali še boljše zelo malo težjo igro dne 31. januarja t. l. Tudi ta je bila dobro

odigrana. Tudi so že gostovali na drugem odru sosedne podružnice. Vsi igralci se uče pridno naprej, kar daje zelo dobro jamstvo napredka podružnice. —
Čebular.

Podružnica »Svobode« na Muti se je ustanovila dne 1. februarja 1931. Že v začetku ima 30 članov. Odbor podružnice sestoji takole: Predsednik Schober Franc, namestnik Kumpfer Rupret; tajnik Urnaut Martin, nam. Jerold Jos.; blagajnik Werber Roman, nam. Čeru Franc; gospodar Urnaut Konrad; v nadzorstvo: Poderžan Vinko, Dietinger Ferdo; odborniki: Zmaher Ivan, Huđe Gaspar, Kramberger Herman, Pogač Franc.

»Svoboda« v **Varaždinu** si je na občnem zboru 8. febr. izvolila sledeč odbor: predsednik Srečko Gruber, podpredsednik Ivo Polan, tajnik Vilko Ivanuša, blagajnik Franjo Hrastić, arhivar in knjižničar Franjo Starina. Odborniki: Pero Bjelčić, Fabijan Medjeral, Tomo Korpar in Stanko Hegedić; namestniki: Dragotin Novotny, Franjo Kociper, Ivan Panić in Tomo Pajtler. Člani nadzorstva: Gustav Vičar, Leopold Kovačić in Teod. Pavluh.

Sodelovanje delavskih kulturnih društev v Jugoslaviji. — Za delavsko olimpijado na Dunaju je veliko zanimanje tudi med sodrugi v Bosni in Beogradu. »Savezu radniških kulturnih i sportskih društev za Bosnu i Hercegovinu« v Sarajevu in »Centrali za radničko vaspitanje« v Beogradu je centrala »Svobode« predložila, da bi se 15. marca t. l. sestali zastopniki vseh treh zvez, da bi uredili medsebojno sodelovanje doma. Kajti nepravilno bi bilo, če bi na Dunaju predstavljali neko enoto, ki je v resnici ni. Če smo res eno po duhu in po ciljih, moramo najti tudi način enotne organizacije za skupno delo. —elj.

Recitacijski večer bo priredila ljubljanska »Svoboda« sredi marca: Cerkvenik, Grahor, Klopčič Mile, Golouh, Kreft, Čufar, Seliškar, Vuk, Tone Maček bodo čitali iz svojih najboljših del, ki so zajeta iz modernega proletarskega življenja. Nastopili bodo na dveh večerih. Najbrže se bodo ti recitacijski večeri ponovili po večjih krajih dravske banovine.

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

KNJIGE IN KNJIŽNICE

Knjige Cankarjeve družbe in »Svoboda«.

Cankarjeva družba je vredna imena, ki si ga je nadela. Kot pokojni Cankar tudi ona orje najtršo ledino — skuša prodreti v nižine, ki so dozdej spale; med naše proletarce, med naš trpeči živelj, k slednjemu hlapcu Jerneju...

Štiri knjige za leto 1931 so že po zunanji obliki zanimive in posebne, čisto naše, kot so tudi po vsebini nam posvečene. Drobne so te knjige in vendar je v njih toliko lepe, nad vse potrebne in koristne duševne hrane za zatiranega, nevednega, a po znanju in izboljšanju svojega položaja hrepenečega proletarca oz. vsakega trpina.

Koledar je zanimiv radi različnosti gradiva. Delavske pesmi in slike mu dajejo moderno in samosvojo pestrost. Prevodi nam kažejo delovanje delavskih literatov v drugih deželah in obenem nas seznanjajo z novimi idejami in oblikami delavske literature. Zelo dober in poučen je članek R. Golouha o fašizmu in italijanskem proletarijatu. Razveseljivo je, da smo v Koledarju zastopani tudi ameriški Slovenci po Moleku in Zajcu. Vzelo je torej proletarce na obeh straneh, da se je pričel graditi prvi most zblizanja med nami. Prav! Namesto podcenjevanja skupno delo za skupno stvar!

Jože Kranjc nam je pokazal »Ljudi s ceste« v neolepšani, nezasenčeni luči. Pokazal je ogabno sebičnost izkoriščevalcev in sodal nam je verno ogledalo našega trpljenja, nevednosti in tiste, oh tiste majčkene sebičnosti, ki nas drži k tlom, da nam niti suženjskih okovov in verig ni treba...

Angelo Cerkvenik nam je zopet podal nekaj posebnega s prireditvijo ozir. prevodom dela »Poslednji dnevi človeštva«. Ob čitanju te knjige se zbude v človeku čudna, a nikakor ne uničujoča občutja. Potrdi nam misel, da je prava sreča v delu za skupno blagostanje, skupen napredek človeštva. Življenje je kratko, a dragoceno in lepo in tisto uro življenja, ki si jo moremo napraviti dobro, si jo po vsej pravici smelo napravimo. Narava sama nas sili k vedno boljšemu in popolnejšemu napredku in to dejstvo nam jamči, da smo na pravem potu, ko verujemo v splošni napredek člo-

veštva, namesto le v napredek in blagostanje nekaterih izvoljencev.

Prevodi F. C. Weisskopfa »Komur ni dana izbira« so nekakšna posebnost delavske literature. Zabavni in obenem poučni. Taka dela pri najbolj preprostih še najbolj vlečejo, zato moramo vsekakor z veseljem pozdraviti te vrste naših »delavskih«. Izredno dober je uvod k tem povestim, ki ga je spisal Talpa.

Revija, ozir. mesečnik »Svoboda« tudi zasluži, da jo malo omenim, ker sem že pri tem delu. Je zanimiv list, ki ga človek z veseljem prečita do kraja. Za nas v Ameriki še tem bolj, ker potom gradiva v njem lahko sledimo delovanju naših trpečih bratov onstran. Novoletna številka mi je izredno ugajala in prav iz srca želim »Svobodi« razmaha v obliki toliko naročnikov, da bo mogla vnaprej izhajati v tej novi, povečani obliki. Delavska literatura je posvečena nam, se za nas in z nami bojuje za naše pravice, nam pomaga ustvarjati našo lastno, delavsko kulturo, ki nam bo prinesla lepšo bodočnost in zato je naša dolžnost, da svojo literaturo podpiramo, čitamo, širimo in se iz nje in potom nje izobrazujemo!

Delavka iz Amerike.

Knjige Cankarjeve družbe.

Pravkar sem prečital letošnje knjige Cankarjeve družbe. Bolj v naglici, ker v Ameriki hitimo, dasiravno bi bilo bolje, če bi malo manj hiteli. Vendar sem vkljub temu užival. In prepričan sem, da je užival vsak naš delavec, ki jih je dobil v roke, in da je vsak brez dvoma mnogo pridobil.

Koledar prekaša lanskega tako vsebinsko kot po zunanji in notranji opremljenosti. »Ljudje s ceste« so prav dobra slika z ljubljanskih cest, samo zdi se mi, da nekaj manjka... Zbirka Weisskopfovih novel me je zadivila. Posebno mi ugajata prvi dve: »Komur ni dana izbira...« in »Poslednja modrost«. Knjiga »Poslednji dnevi človeštva« mi tudi jako ugaja. V nji bo našel naš delavec marsikaj, kar mu je bilo dozdej prikrito, kar mu bo izbi-strilo njegov pojem o življenju ter mu pojasnilo, da snov in sila nista delo nekakšnega nadnaravnega božanstva, ki »vse vlada in vodi«, temveč, da sta večni, nikdar rojeni in neminljivi.

Slovensko delavstvo je lahko ponosno na to svojo veliko pridobitev zadnjih let: na Cankarjevo družbo, ki mu nudi to, česar najbolj potrebuje: pravo delavsko izobrazbo, in ki je v resnici krasen spomenik našemu Ivanu Cankarju. (Cankar sam bi ga bil gotovo bolj vesel kot kamna na Vrhniki in z njim združene hinavščine lokalnih »patriotov«!) — Cankarjevi družbi želim mnogo uspeha pri njenem koristnem delu! Isto želim Vašemu listu »Svoboda«!

Vaš

Ivan Jontez (Cleveland).

Ivan Dornik, Brez oči. V tej zbirki je zbral pisatelj 11 svojih črtic, močno lirično nadahnenih, večinoma iz dobe svetovne vojne. Njo čutiš iz večine novel, vidiš jo v ljudeh, ki trpe, ali pa, ki jim je vzela vse človeško čustvo. Najlepši noveli sta brezdvomno »Brez oči« in »Pred novimi zarjami«, dasi tudi druge ne zaostajajo za obema. Pisatelj piše lep, domač jezik, zato ga bo tudi delavstvo dobro razumelo. Knjigo, ki jo, žal, kaže slabe ilustracije, toplo priporočamo. (Naroča se: Brata Rode & Martinčič, Celje). — Talpa.

Voltaire, Kandid, založila Tiskovna zadruga v Ljubljani. — Voltaire je bil gotovo znamenit človek. Toda ta »filozofski« roman, se mi zdi, da ni vreden, da se danes izdaja v sloven. prevodu, ko potrebujemo še toliko boljših knjig iz tujih jezikov. Prebral sem ves dolgi Leb-nov uvod in roman v Župančičevem prevodu, pa zopet uvod, toda zaman sem iskal razlogov, čemu se danes izdaja taka knjiga. Če bi jo napisal nekdo drugi, ne Voltaire, se mi zdi, da je tudi ta založba ne bi izdala. —elj

»Čas«, katoliška znanstvena revija priobčuje v svoji zadnji (3.—4.) številki obširno razpravo dr. J. Ahčina »Kam naj se usmeri katoliška akcija?« Na 76. strani revije pravi pisec:

... »Premnogim se res godé nečuvene socialne krivice; voditelji marksističnega socializma pa prepričujejo množice, da se krivični družabni red vzdržuje in da se vrši izmозgavanje delavstva pod pokroviteljstvom in zaščito cerkve.

Da neprestano hujskanje socialistov ... proti cerkvi ni brez uspeha, kaže visoko število verskih odpadov, ki za prvih sedem povojnih let samo za Nemčijo znaša poldrugi milijon... Odpadniško gibanje se v marksističnih vrstah sistematično nadaljuje in je zato ustanovljena posebna mednarodna organizacija. Samo nemški katoličani izgube letno do 40.000 vernikov.«

Ista številka »Časa« priobčuje članek in poročila o delu proti veri v Rusiji, o svetovni gospodarski krizi itd. —elj.

»Ljubljanski Zvon« je izšel v novem letu s podnaslovom »slovenska revija«. Kaj naj to pomeni? Vsebinske prve številke nam na to vprašanje ne odgovori. Ali je n. pr. naša »Svoboda« francoska revija? Nekdo, ki ni znal pisati humoresk, je napisal pod naslovom »Klepčev Peter« — humoreska, da bi jo ljudje imeli za humoresko.

V najkrajšem času izide v posebni knjižici *drja Franja Žgeča* poljudno pisana razprava »*Ali spolna vzgoja res ni potrebna?*« Dr. Žgeč je znan mariborski pedagoški pisatelj in pobornik nove vzgoje, za katero se bori tudi v tem delu. Ker je vprašanje spolne vzgoje danes prav pereče in ker se postavlja pisatelj na povsem moderno stališče, opozarjamo na knjižico, ki bo veljala kvečjemu 8 Din, že danes. Knjižico tiska Ljudska tiskarna v Mariboru.

»Žar« — Dijaški leposlovni list na državni klasični gimnaziji v Ljubljani. Izdaja za srednješolsko organizacijo »Žar« dr. Ferdo Kozak. Ureja uredniški konzorcij. L. II. — Mlade duše, ki doraščajo zlasti na srednjih šolah, se hočejo vedno izražati in razvpiti. Mladi fantje in dekleta so vedno »pesniki« in »pisatelji« in zato ni čuda, da najdemo po vseh srednjih šolah vedno — v vsaki generaciji — razne pisane ali celo litografirane »Vaje«, »Spisja«, »Sršene« itd. Je pa to morda prvi slučaj, da leži pred nami tak dijaški list tiskan. Drugi letnik »Žara« z ljubljanske humanistične gimnazije je to. 84 strani obsegajo prve štiri številke in v njih imamo pesmi: Iztoka Dane, Kmetovega Jožeta, Jožeta Kastelica, Emila Gabrovška, Krajnova in S. K. V povesti in črtici se urijo Kmetov Joža, Iztok, Cene Kranjc in Fred Ungerb. Razprave so pa prispevali Fred Ungerb (Romanski in slovanški kipar), Cene Loger (Psihologija jezika), Emil Gabrovšek (Nekaj o Prešernu) in M. Ravbar (Imena iz dveh koncev Evrope). Stvari so pač poizkusi, več ali manj posrečeni. List je tribuna, kjer se mladi ljudje preizkušajo in vadijo za prehod v javnost. Marsikdo bo lahko po teh vajah obstal tudi v zreli dobi, marsikdo bo pa lahko spoznal, da ima drugje več uspeha! In prav je, da se to odloči že v tej dobi in tako interno, v okvirju takega-le le mlajši publikli namerjenega lista. —on-

»Naš Rod.« Prejeli smo v zameno mladinski mesečnik »Naš Rod«, ki izhaja v založbi »Udruženja jugosl. učiteljstva« pov. Ljubljana v Ljubljani že drugo leto.

List išče svoje naročnike glavno med šolarji, ki ga večinoma naročajo v skupinah ter je dosegel menda že 20.000 izvodov naklade. Temu odgovarja tudi naročnik na Din 22.50, v kateri je všteta tudi že članarina za Mladinsko matico (4 knjige). List si je pridobil celo vrsto sotrudnikov, ki jih deloma poznamo že iz »Zvončka«, deloma so pa novi. V leposlovju so zastopani Milčinski, Karel Širok, Vlado Klemenčič, Ivan Albrecht, Gaspari, Jarc, Meško, Matičič, Hudales, Pregelj, pri razpravah pa Šašelji in dr. Kunaver, Orel Boris, Volavšek Dav., Fr. Rõjec, A. Žerjav in dr. Ilustrirajo pa Justin, Globočnik, Kralj, Stiplošek, Gaspari, Smrekar, Klemenčič. Glasbo prispevata Adamič in Kogoj. Mladina ima svoj kotiček: Cicibanov rod, kjer najdemo zlasti A. Pirjevca. — Ima pa cel list pečat, ki se ga taki mladinski listi ali ne morejo, ali ne upajo osvoboditi in ki je pač privesek šolske vzgoje. V splošnem pa znači »Naš Rod« napredek v našem mladinskem časopisju.

—on—

Nekaj pripomb k članku Toneta Mačka o slovenski knjižni produkciji. V zadnji (2.) številki »Svobode« je priobčen na str. 72.—74. članek Toneta Mačka o slovenski knjižni produkciji. Ko govori Maček na str. 73. o delavski književnosti, dela krivico dvema delavskima združnima založbama. O »Slovenski socialni matici« pravi, da razen dveh letnikov »Naših zapiskov« ni ničesar izdala. — Sodrug Mačka opozarjam na 2. letnika »Demokracije«, na Abditusove »Probleme malega naroda«, na 2 zvezka propagandnih spisov, na Bezručve »Šlezske pesmi«, na dr. Bauerjevo »Pot k socializmu«, na zbirko »Nova družba«, na Seliškarjevo »Trbovlje«, na Erjavčevo »Zgodovino socializma v Srbiji«, na Wildejeve »Pravljice« itd., kar je izdala vse Slov. Soc. Matica. Tudi Zadrudna založba ni izdala le 6 knjig in veliko brošur, nego 5 knjig leposlovne, 4 knjige socialno-politične knjižnice, 4 letnike »Pod lipo«, 3 letnike »Konzumenta«, 8 združnih kolektarjev, 16 združnih brošur itd. Sploh bi bilo treba k njegovemu orisu dodati pri delavskih založbah še marsikaj, ali opozarjam pri tem na dodatek k delu Ant. Kristana »O delavskem in socialističnem gibanju na Slovenskem« — na Kristanov »Seznam slovenskemu socialističnemu delavstvu namenjenih knjig, brošur, revij in časopisov.« (1890.—1927.) Dodatek k temu seznamu izide o priliki morda v »Svobodi«.

—on—

Uspeh s. Mileta Klopčiča. Naš stalni sotrudnik s. Mile Klopčič se zadnje leto bavi tudi z mladinskim pesništvom, ki je pri nas — zlasti, kar se tiče socialnih

motivov — zelo bore obdelano. Letos se je med drugim udeležil tudi natečaja Mladinske Matice v Ljubljani za najboljšo mladinsko pesem, ki naj bi bila priobčena na čelu zbornika »Kresnice«. Te dni je dobil s. Klopčič obvestilo, da je priznana njegovi pesmi »Moj oče«, ki ima socialen motiv iz rudarskega življenja, prva nagrada v znesku Din 300.— Ta lep uspeh s. Klopčiča in njegove socialne pesmi nas veseli.

—on—

Katoliški jezuit in socializem. Znani katoliški teoretik Viktor Cathrein je izdal po višji katoliški instanci odobreno knjigo »Sozialismus und Katholizismus«. Ta knjiga je zanimiva zlasti za nas. Kajti v »Del. Politiki« so svoj čas nekateri izrazili mnenje, da je mogoče in koristno sodelovanje med katoličanstvom in socializmom. Cathrein dokazuje na sto straneh svoje knjige, da sta katolicizem in socializem nezdružljiva, in se obrača odločno proti vsem onim katoličanom, ki iščejo zvez s socialisti.

Cathrein pravi (na 96.—97. strani): »Socialisti hočejo podružabiti vsa produkcijska sredstva... To je cerkev že ponovno obsodila. Noben dober katoličan ne sme zato tega namena socialistov smatrati za upravičenega ali ga celo podpirati.

Socialisti oznanjajo nadalje razredni boj. Hočejo odpraviti vse razrede, da bi imeli vsi državljani enake pravice in dolžnosti. Tudi ta cilj nasprotuje razumu in zato so papeži že ponovno, odločno svarili pred njim.

... Sovraštvo do katoliške cerkve je socializmu takoj od vsega početka prešlo v meso in kri, kajti jasno je spoznal, da se bo cerkev vedno upirala odpravi privatne lastnine in izenačenje vseh stanov.

... Po pravici so torej skofje nižjerenke cerkvene province svarili v svojem pastirskem pismu z dne 18. januarja 1919: »Nemogoče je biti prepričan pristaš socializma in istočasno odkrit katoliški kristjan. Ali — ali.«

Rešitev socialnega vprašanja po katoliških načelih si Cathrein predstavlja tako-le (na str. 4.):

»Če bi bogate in revne navdajal ne le duh pravičnosti, temveč tudi krščanska ljubezen, bi se moglo premostiti nasprotje med njimi. Oboji bi se počutili kot otroci istega nebeškega očeta... Bogati bi se smatrali za upravitelje revnih... Prav tako bi revni potrpežljivo in ponižno prenašali svoj trd položaj s pogledom na Kristusa... Tolažili bi se z upanjem na večne dobrine, ki so revnim še prav posebej obljubljene.«

Naj kar vsak sam oceni to merodajno katoliško mnenje!

—elj.

Politični jetniki v fašistovski Italiji.

— V založbi Dietz je izšla knjiga »Die politischen Gefangenen im faschistischen Italien«. Izdala jo je komisija soc. internacionale za preiskovanje položaja političnih jetnikov. Knjiga navaja zakon o zaščiti države, policijski zakon in druge odredbe, ki jih je izdal fašistovski režim za svojo obrambo. Potem opisuje položaj političnih preganjancev. Od febr. 1927. do febr. 1930. je bilo pred izrednim tribunalom 233 procesov, v katerih je bilo izrečenih kazni na 5665 let in 4 mesece ječe in dve smrtni obsodbi. Najmlajši obsojenec je bil 15letni Libero Stagnetti. Več sto obtožencev je bilo starih izpod 20 let. Najstarejši obtoženec je bil 76letni Angelo Furlan. Delavki iz Trsta Marija Beretič in Marija Juren še nista dopolnili 17. leta, obsojeni pa sta bili na 4 leta ječe. Po politični pripadnosti je med jetniki največ komunistov, njim slede Slovani in končno socialisti ter drugi opozicionalci.

Jetnike mučijo v policijskih in preiskovalnih zaporih. Največ pretrpe oni, ki jih po aretaciji odvedejo v lokale fašistovske milice. Marsikoga ubijejo, mnogo jih pohabijo. O Slovincih, ki so bili osumljeni atentata na »Popolo di Trieste«, pravi knjiga, da so jih na policiji tako pretepali, da so bili vsi v krvi. Republikanca Giostra so v Milanu pretepali, da je umrl. Družini so poslali zdravniško vest, da »je umrl na posledicah kirurške operacije«. Mnogo jetnikov radi groznih muk znori. Knjiga obširno popisuje različne inkvizitorske metode: poleg pretepanja zabadanje igel za nohte, meckanje spolnih udov, puljenje las okrog njih, pomakanje rok in nog v vrelo vodo itd. Mučenja se vrše večinoma v takozvanih »tihih« celicah, iz katerih ne prodre v zunanji svet noben krik...

Politične osumljence, ki jim ne morejo dokazati nobenega dejanja, pošljejo na otoke: žal, poročilo ne navaja točnega števila teh nesrečnikov.

Med obsojenci na smrt je največ Slovencev.

Komisija pripravlja slična poročila o položaju političnih jetnikov tudi v drugih državah. —elj.

Novi socialno-politični romani in druga dela.

Nekako ob desetletnici konca svetovne vojne so se začeli pojavljati zlasti v Nemčiji in tudi drugod vojni romani, ki so postali prav kmalu moda. V našem časopisu smo v prejšnjih letnikih mnogo o njih pisali ali jih vsaj registrirali. Večina teh romanov je vsaj dobra in skoro vsi se odlikujejo po močni protivojni tendenci in pacifistični ideji, vendar so med njimi brezdvomno najboljši: že me dvojno iz-

išli Barbussov »Ogenj« (imamo ga tudi v slovenskem Debeljakovem prevodu). Remnov »Krieg«, zlasti pa Arnolda Zweiga »Der Streit um den Sergeanten Grischa«: žal, da slovenska čitateljska publika, zavedena od silne reklame za Remarquov »Im Westen nichts neues«, ne pozna zadnjih dveh del. Leta 1930. je prenehal na nemškem knjižnem trgu val vojnih romanov, namesto njih pa so se začeli pojavljati romani, ki opisujejo nemške razmere tik po svetovni vojni. Porazena v svetovni vojni, sestradana do kosti in vržena v metez ostrih socialnih bojev — taka Nemčija je bila najboljša podlaga, da vzraste v njej književnost z močno socialnim obilježjem. — Novi čas je sedaj tudi od vseh pisateljev zahteval, da stopijo s »pesniških višin« in se odločijo: ali s proletarijatom v boj za nove svetove ali z junkerstvom in vojnimi dobičkarji za reakcijo. Socialni položaj je že sam po sebi vrgel pisatelje med proletarijat, čigar najboljši glasniki so postali. Samo še v Rusiji in Ameriki je socialna književnost tako razvita kakor v Nemčiji. Danes je časovna distanca od nemirnih poprevratnih dni že tolika, da se da tudi ta doba ne samo umetniško oblikovati, temveč da se dajo vkljub vsem porazom, ki jih je pretrpel nemški proletarijat, razluščiti plodna semena za bodočnost. Prečital sem nebroj teh romanov, ki opisujejo razmere v Nemčiji tik po svetovni vojni, našo čitateljsko publiko pa bi rad opozoril zlasti na tri, po mojem mnenju najboljša dela o tej dobi. Na prvem mestu je treba omeniti v dveh knjigah izšli roman »Erfolg« (Uspeh), ki ga je spisal Leon Feuchtwanger (Kiepenheuer Verlag). Ogrodje romana tvori boj bavarskega dekleta proti justici za oprostitve svojega ljubljenca, učenjaka dr. Krügerja, ki se ga je bavarska država v svoji ozkosrčni, klerikalni mentaliteti iznebila na ta način, da ga je poslala za — jetniške zidove. Toda to je samo ogrodje, ki si ga je izbral pisatelj za to, da nam v modernem slogu opisuje bavarsko državo, njeno klerikalno reakcionarno prebivalstvo, razredno nemško justico, družabno življenje vseh stanov v Münchenu in na deželi, boje proti delavstvu, postanek hakenkreuzlarskih organizacij, femske umore, pasijonske igralce in njihov katoliško »delovanje«. Skratka: roman je panoptikon gospodarskega, političnega, socialnega in umetniškega življenja v južni Nemčiji po svetovni vojni. — V isti založbi je izdal Ernst Glaeser, znan po svojem izbornem vojnem romanu »Jahrgang 1902«, nadaljevanje tega romana z naslovom »Frieden« (Mir). Mir, ki so si ga vsi tako želeli, je bil sa-

mo beseda, puhla fraza: v vsej Nemčiji je lakota še nadalje ubijala ljudi, povsod je vzplamtel socialni boj, ki ga nam popisuje pisatelj z vsjo podrobnostjo, kakor se je bil v nemškem provincialnem mestu in kakor ga je doživljal mlad človek. Knjigo je posvetil pisatelj svojemu sinčku — kot pouk in opomin za bodočnost. — Isto snov opisuje tudi Ludwig Renn v romanu »Nachkrieg«. Renn je po rojstvu nemški plemič, ki je postal odločen marksist; zagabilo se mu je življenje, kakršno je živelo in še živi kramarsko meščanstvo. (Mimogrede: med pristaši marksizma je dokaj plemičev, kar se zdi na prvi pogled malce čudno. Ta psihološka uganka pa je takoj razrešljiva, če pomislimo, da je fevdalizem po pregnanstvu Wilhelma skrahiral; bistrejšim glavam iz vrst plemstva ni moglo ugajati življenje meščanstva, ki skrbi v zatohlem ozračju le za svoj dobiček, ter so se prav zato evolucionalno v drugo skrajnost, v marksizem.) Vkljub temu, da je Renn plemič, se je kot le malokdo zivil v duševnost navadnega vojaka, ki je iz privzgojenega čuta dolžnosti prelivval svojo kri po frontah. Dočim pa nam opisuje pisatelj v »Krieg« svojega vojaka na fronti, ga nam opisuje v svoji drugi knjigi v revolucijski povojni dobi ter nam pokaže, kako si s težavo in z neprestanim razmišljanjem utira pot do pojmovanja marksizma.

Pregled najboljših socialno-političnih nemških del, ki so izšla l. 1930., bi ne bil popoln, če ne bi omenili še knjige Ernesta K. Löhdorfa »Afrika weint« (Gretlein & Co. Verlag). Ni to roman, marveč popis vseh strašnih muk, ki jih je preživel pisatelj v Afriki kot francoski legijonar. Knjiga je najsilnejša obtožba militarizma in imperialistične kolonialne politike. Kakor mnogo drugih Nemcev, se je tudi pisatelj vpisal v tujsko legijo, bival je najprej v večjih afriških garnizijah, nato pa je bil poslan v saharske trdnjave. Podnevi neznoza vročina in žeja — nebo je žareče kot lava —, ponoči napadi Beduinov. Silna vročina deluje razkrajajoče na živce, v omotični vročini se pojavlja kafard; v zraku leži upor, ki ga skušajo zadušiti častniki s tem, da zakopljejo upornike do glave v pekoči saharski pesek. Mesece in mesece izolirani od sveta se udajajo vojaki najhujši legijonarski pregrehi — homoseksualnosti. Poizkus bega se najstrožje kaznuje, v ponovnem slučaju te pošljejo v kazniške kolonije, kjer so muke nepopisne. Toda vkljub temu vlada v vseh samo ena želja: beg. Po čudnem naključju se je končno tudi pisatelju posrečil. — Knjiga je pisana skoz in skoz napeto in enostavno. Krasni so opisi Sahare. Krasi jo več originalnih foto-

grafskih posnetkov, ki dokumentirajo resničnost napisanega.

Iz politične književnosti naj opozorimo na sijajno pisano knjigo »Wesen und Werdegang des italienischen Faschismus« (Hess & Co. Verlag), ki jo je spisala urednica italijanskega socialističnega glasila v emigraciji »Avantija« in znana socialistična pisateljica Angelika Balabanova. Za moto knjige je napisala besede, ki jih je izrekel Matteotti svojim moralcem: Mene morete umoriti, toda ne ideje, ki jo nosim v sebi! Balabanova obširno razpravlja o postanku fašizma, ki so ga organizirali posestniki latifundij proti naraščajoči delavski sili, nato govori o fašističnem »pohodu« na Rim«, o poizkusih ustvariti stanovsko državo, o fašistični notranji politiki, zlasti pa o konkordatu med Mussolinijem in Vatikanom. Nad vsakim poglavjem so zapisane Mussolinijeve besede iz prejšnjih let, ko je bil še socialist, in prav nasprotne iz današnje dobe, ko je neomejen vladar nad Italijo. Ob koncu dela so dodani: program fašistične stranke, carta del lavoro in konkordat. Delo je posvečeno žrtvam, med katerimi so omenjeni tudi Franc Marušič, Miloš Zvonimir, Ferdinand Bidovec in France Valenčič. — Naše meščanstvo in naši nacionalisti kaj radi govore o fašizmu, toda doslej se niso potrudili, da bi ga poglobljeje preštudirali. Tudi to knjigo bi najbrže zavrgli, ker piše resnico, ki mora biti neprijetna vsem onim, ki v javnem življenju niso jasno socialno opredeljeni. Zato more voditi edino uspešno borbo proti tej rak rani evropskega življenja le italijanski proletarijat v zvezi z mednarodnim proletarijatom. Talpa.

Socialistični tisk v raznih večjih državah.

V Nemčiji izhaja danes 191 socialističnih dnevnikov v skupni nakladi 1 milijona 250.000 izvodov. Nemški socialistični tisk ima 134 rotacijskih strojev in 4333 linotipov. Te tiskarne zaposlujejo 7332 oseb, med njimi 936 novinarjev. Letno se porablja 2000 vagonov papirja.

V Avstriji izhaja poleg osrednjega glasila »Arbeiter-Zeitung«, ki ima 120.000 naklade, še 23 socialističnih listov v provinci v nakladi 600.000 izvodov.

Na Švedskem izhaja 20 socialističnih listov.

Na Angleškem je bila Delavska stranka dolgo brez glasila. Ali pred nekaj leti je preuredila s stroški 15 milijonov svoje glasilo »Daily Herald« in s tem glasilom se more sedaj boriti proti meščanskim dnevnikom.

V Nizozemski ima socialistična stranka dva velika lista »Het Volk« in »Forvarts«, ki izhajata v 60.000 izvodih.

Na **Danskem** izdaja socialistična stranka 62 listov v nakladi preko 200.000 izvodov.

V **Belgiji** imajo socialisti 6 dnevnikov. Tako znajo ceniti delavske socialistične stranke pomen dnevnega političnega tiska. Tudi pri nas bi bilo treba, da delavstvo vsaj v malem posnemva vzglede svojih sodrugov v inozemstvu.

Knjižnica Delavske zbornice v Ljubljani je v mesecu januarju 2294 obiskovalcem izposodila 5576 knjižic, od teh 649 znanstvenih, 4927 leposlovnih, odnosno 2463 slovenskih, 306 srbohrvatskih, 2766 nemških in 41 drugih knjižic. Vpisalo se je 99 novih članov. Dohodki od izposojnine in seznama so znašali 12.389 Din. Napram decembru 1930. leta je promet znatno napredoval.

Knjižnica Delavske zbornice v Mariboru je v istem mesecu 1075 obisko-

valcem izposodila 1899 knjižic, od teh 61 znanstvenih in 1838 leposlovnih, odnosno 588 slovenskih, 1172 nemških, 120 srbohrvatskih in 19 drugih knjižic. Novih članov je pristopilo 54. Dohodki od izposojnine so znašali 3502 Din. Napram decembru 1930. leta je promet napredoval.

Delavci in nameščenci, obiskujte knjižnici Delavske zbornice.

Delavske knjižnice po Koroškem. Celovška Delavska zbornica je ustanovila svoje knjižnice v Podkloštru, Zelezni Kaplji, Bistrici v Rožu, Borovljah, Grabštajnu, Sinčivesi, Področiči, Štihu, Vrbi, Vetrinju, Velikovcu in Celovcu. Knjižnice imajo tudi mnogo slovenskih knjižic, ki naj nudijo našim rojakom na Koroškem duševno hrano v materinskem jeziku. Zbornica je v stalnih stikih s prosvetnim odsekom Delavske zbornice v Ljubljani.

—on—

DRAMATIČNA PODZVEZA

Velik uspeh Delavskega odra »Svobode«. Kakor smo že poročali, je gostoval naš Delavski oder iz Ljubljane dne 29. in 30. novembra 1930 v Varaždinu. Predstave se je udeležil tudi znani zagrebški esejist in kritik s. dr. Mirko Kus Nikolajev, ki je napisal v 2. številki zagrebške »Socialne misli« pod naslovom »Jedan doživljaj« obširno poročilo. Pisec govori uvodoma o proletarski dramski umetnosti, nato pa razpravlja o uprizorjeni Gorkega drami »Na dnu«, končno pa takole ocenjuje predstavo:

»Režiserjeva in igralcev zasluga je, da so izborno pojмили in predstavili socialno in duhovno kolektivnost te drame. Igralci so se povsem vživeli v to kolektivno dramo ter harmonično prikazali celoto posameznih tragedij, ki tvorijo življenje ljudi z dna. Notranja zveza med igro in avtorjem je bila edinstvena. Jasno je bilo, da so igralci — večinoma manualni delavci — položili v igro svoje proletarsko čuvstvanje, svoje razumevanje za tragiko deklasiranih in uničenih. In prav zato, so s svojo igro povsem prepričali gledalce.

Ceprav ni bila nikjer prekinjena skupnost igre, je treba vendar omeniti posamezne igralce, ki so vpletli v delo zlasti scenske posebnosti. Slava Severjeva, ki je izrazil dramski talent, je izgradila vlo-

go Vasilise inteligentno in temperamentno. Strastni lik posestnice prenočišča je v njeni vlogi oživel do popolne stvarnosti. Njena igra je bila edinstvena. Dora Vizintinova je sijajno prikazala slabotno in slabo Natašo, medtem ko je Nastja, dekle z dna življenja, živela v odlični igri Ive Stojanove prav tako, kakor žive njene sestre po mestnih kanalih — v neki zmešanosti spominov in duševni razcepljenosti. Izmed moških vlog je treba poudariti igro Josipa Šorna (Kostiljev), Poldeta Demšarja (Bubnov), Hermana Hariša (Klešč), Ivana Skuka (Satin), Josipa Šeska (igrallec) in Jakca Isopa (baron). Skupnost njihove igre se je najbolj pokazala v scenah, kjer se najbolj odraža kolektivnost Gorkega drame. Igra Vaske Pepela (Rudi Pelicon) je bila polna upora. Vaska je edini, ki ima še moč povzdigniti se iz dna, toda fatalnost sredine, ki v njej živi, ga tlačí zopet navzdol. Njega uklenejo, medtem ko se slabotna Nataša, ki nima nobene opore, sklanja pod cestnimi kandelabri...

Da, to je bilo življenje na dnu...

Zasluga je še večja, če se pomisli, da so igralci (razen nekaj nameščencev in dijakov) delavci, ki se po deseturnem delu v tovarni posvečajo vsem umetnosti, svoji proletarski umetnosti. In če se govori o zaslugi, je treba omeniti požrtvovalnost talentiranega režiserja Fr.

Petréta in sposobnost slikarja N. Pirnata, ki je kot scenograf ustvaril prepričevalno sceno.»

Končno govori pisec o velikem kulturnem delu naše »Svobode«.

Prav na podlagi te kritike in slovesa, ki ga uživa naš Delavski oder tudi preko mej Slovenije, je **sklenila uprava Narodnega gledališča v Zagrebu povabiti naš oder na gostovanje. Takega visokega priznanja ni bil deležen doslej še noben slovenski diletantski oder!!!**

K vprašanju uspehov ljudskega gledališča. V »Jugoslovanu« z dne 13. februarja t. l. poroča Fri.(gid) o gostovanju Tegermseerjev v ljubljanskem gledališču. Omenja naše diletantske odre in pravi, da kljub množici diletantskih odrov med Slovenci nimamo še takega ljudskega gledališča, da bi se mogli postaviti z njim pred svetom ali pa vsaj sami pred seboj. »Delavski oder v Ljubljani« je s par nastopi, zlasti z uprizoritvijo Golouhove »Krise« v Kreftovi režiji pred leti, sicer zbudil veliko pozornost, potem pa se je spet odtegnil našim očem. Gradba resničnega, umetniško vrednega ljudskega gledališča je torej še povsem pred nami; manjka nam ljudi, ki bi morali pljuniti v roke, manjka nar., volje in iniciative.« — Marsikaj je res v teh besedah. Delavski oder se pač ni odtegnil svojemu delu, saj ne smemo prezreti »Vstajenja«, »Ženitve«, »Groba neznanega junaka« in »Na dnu« ter gostovanj v Starem trgu, Mariboru, Varaždinu in priprav na gostovanje v Zagrebu. Ali odtegujejo se posamezniki, ki jih požirajo, pobirajo in absorbirajo iz ljudskih odrov poklicna gledališča. Smo pač mal narod. In vsaka »zvezda«, ki zažari, odide takoj iz amaterstva med profesionalce. Saj menda lahko rečemo, da sta bili predstavi »Mascotte« in pa »Wertherja« v ljubljanski operi iz šole in žanra »Delavskega odra«, in s takimi očetovstvi se pač lahko ponaša pri nas še marsikateri oder!! Mejo med ljudskim in poklicnim gledališčem bo pač treba postaviti in s te strani obravnavati vprašanje uspehov ljudskih gledališč. Če ni drugega, so vsaj preizkuševališča za poklice! —on—

Zdruga gledaliških režiserjev v Franciji. Po poročilu Zadruge gledaliških režiserjev ima to združenje, ustanovljeno že v l. 1911. 210 članov in po poročilu o njegovem zadnjem občnem zboru je aktivno. Posebno pozornost vzbuja novo podjetje te zadruge — ustanovitev knjižnice inscenacij, ki bo mogla nuditi dragocene usluge nele gledališkim zgodovinarjem, marveč tudi aktivnim dramatikom. Zdruga je imela namreč veliko številno spisov in rokopisov s podatki o raz-

nih inscenacijah. Na predlog svojega predsednika pa je zdaj sklenila urediti in tudi nadalje sistematično množiti to gradivo. Vsaka inscenacija, ki jo bo član te zadruge izročil novi knjižnici, bo pod kontrolo te zadruge reproducirana in prodajali jo bodo pet let po premijeri po ceni, ki jo bo določil avtor. Po petih letih pa postane ta inscenacija last zadruge, ki jo bo prodajala po enotni ceni. Na te inscenacije se je mogoče za nevelik znesek tudi naročiti. —on—

Dramatični odsek »Svobode« Revvalje je vpriporil v nedeljo, dne 18. jan., v rudarski naselbini v Lešah ljudsko igro »Gostilničar pri sv. Roku«. Predstava se je vršila v precej veliki dvorani nekdanje rudniške restavracije, kjer so člani odseka sami namestili provizoričen oder. Vsi igralci so se potrudili po svojih najboljših močeh. Najboljši so bili: kmet očanec, domači pastir ter hlapec; prav tako je bil mestoma precej dober gospodar, zlasti še v zadnjem dejanju. Mnogi sodrugi in sodružice so nastopili šele prvič na odrskih deskah; ljubezen do udejstvanja in veselje do dramatične jih bosta vzgojila sčasoma brezdvomno v dobre igralce-diletante. Igro, ki vsebuje precej socialnih momentov, je prav dobro zrežiral s. Doberšek. Želel bi samo, da bi režiser izčrpal, oziroma skrajšal nekatere predolge pogovore, ki ne učinkujejo preveč dramatično. Tudi molitev na koncu zadnjega dejanja bi mogla brez vsega odpasti.

Dvorana je bila nabito polna in vse vstopnice so bile razprodane. — Talpa.

Dramatični odsek »Svobode« v Ptuj je vpriporil v nedeljo, 1. febr. v Mestnem gledališču Anzengruberjevo dramo »Četrta božja zapoved«. Anzengruber je znan nemški dramatični pisatelj liberalnega kova; vkljub temu pa so njegove igre priporočljive tudi za podeželske delavske odre, kajti pisatelj šiba v njih življenje, kakršno je živel in še živi malomeščanski svet. V pričujoči drami šiba očetov despotizem in nam na treh družinah pokaže, koliko nesrečo more povzročiti prav ta despotizem, ki hoče odločevati v dveh najvažnejših vprašanih otrok: pri izbori poklica in pri izbori življenjskega druga.

Igra, ki jo je zrežiral Roman Jagušič, je prav lepo uspela — če izvzamemo nekatere manjše napake, ki pa so razumljive, če pomislimo, da so nekateri igralci šele prvič nastopili. Režiser je kreiral kar dve vlogi, in sicer: samozavestnega in despotskega posestnika Antona ter dobrega starčka Štefana; Jagušič je prav dober igralec in zna igrati z občutjem. Za njim ni prav nič zaostajal, temveč ga je mestoma celo prekašal Repič, ki je po-

dal strugarja Dolinška; imel pa je eno napako: zašel je namreč v narečje, čemur se bo moral odvaditi; pravilna izreka je sestavni del odrske umetnosti! Tudi oče tretje družine Lepec (podal ga je Bezjak) je bil srečno izbran; njegova igra je bila povsem naravna. Izmed ostalih moških vlog je treba omeniti še Artenjaka, ki je bil kot narednik malce neokreten, boljši pa je bil v I. dejanju. Martin (Safranko) je bil premalo impulziven. Druge moške vloge niso prišle toliko v poštev, vendar pa se je poznala na njihovi igri režiserjeva roka; tudi v maskah so bili vsi prav

dobri, zlasti gostilničar (Ljubec), ki je nekoliko preveč karikiral, in Zaletel (Gabriel). — Igralke so nekoliko zaostajale za igralci. Dobro pa sta izvršili svojo nalogo zvodniška Barbara (Korparova) ter Ana (Tementova). Tudi Pepca (Žalarjeva) ni bila slaba in se bo razvila brezdvomno v še dobro igralko-diletantko; v pričujoči igri bi želel od nje malo več poglobitve. — Obširno Mestno gledališče je bilo popolnoma napolnjeno; igro so posetili seveda samo delavci in delavke ter dijaki. Najbolj izklesan je bil prizor na gostilniškem vrtu. — Talpa.

DELAVSKA PESEM IN GLASBA

Konstituiranje podzvezinega odbora. Na zborovanju delegatov pevskih odsekov »Svobode« v Celju v novembru l. l. izvoljeni odbor se je konstituiral sedeče: predsednik Presl Štefan, tajnik Eržen Viktor, blagajničarka Lipoglavšek Tončka.

Naslov pevske podzveze »Svobode«. Pevski odseki »Svobode« se opozarjajo, da naslavljajo vse dopise, namenjene pevski podzvezi, na naslov: Delavska pevska podzveza »Svoboda«, Maribor, Slomškovo trg 6/l.

Delo odbora pevske podzveze. Te dni je bila razposlana vsem pevskim odsekom okrožnica, na katero naj isti čimprej odgovore.

Delavska glasbena društva v radiu. V četrtek, dne 12. febr. t. l. je igrala v ljubljanskem radiu delavska godba »Zarja« iz Ljubljane. Deset dni preje je nastopil njen »Jazz-band«. Dasi je bilo predvajanje dobro in brezhibno, bi si vendar

od naše godbe želeli večer delavskih, če pa že ne delavskih, pa vsaj socialnih skladb. Delavska godba naj ob takih prilikah ne oddaja meščanskih odn. splošnih skladb ali pa onih, ki so pač časovno v modi, ne, ona naj da poudarka svojemu imenu, svojemu sestavu, cilju in hotenju: predvaja naj nam delavske, socialne skladbe. Tega si želimo od naših godb, česar od drugih ne dobimo in kar naj nam tudi pokaže, da so res naše brez napovedovalčevega glasu. Tudi sicer naj bo to pri nastopih naših delavskih društev v radiu pravilo! —on—

Mednarodno delavsko pevsko slavlje v Budimpešti. Ogrska delavska pevska zveza namerava proslaviti 25 letnico svojega obstoja o binkoštih 1932. s tridnevним mednarodnim jubilejnim pevskim slavljem v Budimpešti. K udeležbi bodo povabljeni vsa delavska pevska društva sveta. —on—

DELAVSKI SPORT

II. Delavska zimskosportna Olimpijada.

Od 4. do 8. februarja t. l. se je vršila v Mürrzuschlagu v Avstriji II. Delavska zimskosportna Olimpijada. Oči vseh delavskih sportnikov so bile uprte te dni tja, kjer so merili delavski sportniki svoje moči in preizkušali svoje uspehe pri

sportu, ki mu je pri delavstvu edini in glavni namen krepitev telesa in duha v prosti naravi. Da zanimanje ni bilo baš malo, naj dokazuje udeležba: tekem se je aktivno udeleževalo skupno 1000 delavskih sportnikov in sportnic iz 7 držav (Avstrija, Finska, Češkoslovaška, Nemci-

ja, Švica, Lotiška in Madžarska) ter devetih zvez (iz Češke: Zveza DTJ v Pragi, Zveza v Ustju in Prijatelji Prirode Praga).

Pri tekmah, ki so bile otvorjene v sredo 4. februarja, so prevladovali delavci iz dežele tisočerih jezer — iz Finske, ki so zasedli večino prvih mest pri vseh tekmah.

Uspeli so bili sledeči:

Sreda, 4. februarja:

Tek na 3 km z zaprekami:

1. mesto v 5 min. 18 sek. *Matti Salminen* (Finska). Slede Nemci na 2., 3., 5., 7. mestu. Prvi Avstrijec je dosegel 4. mesto, prvi Čeh (Praga) 19., prvi češki Nemeec (Ustje) 20., prvi Švicar 23., prvi Madžar 24. mesto. Startalo je 35 tekmovalcev, doseglo cilj 28, 7 odstopilo.

Tek na 15 km:

1. mesto *Heikki Norojaervi* (Finska) v 53 min. 51 sek. Tudi 2.—9. mesto so zasedli Finci. Prvi Nemeec dosegel 10., prvi češki Nemeec 11., prvi Avstrijec 14., prvi Švicar 33., prvi Čeh 39., prvi Madžar 66. mesto. — Startalo je 85 tekmovalcev, cilj doseglo 84, eden odstopil.

Četrtek, 5. februarja:

Tek na 4 km za sportnice:

1. *Laktinen Impi* (Finska) v 12 min. 50 sek. Tudi 2. in 3. mesto sta zasedli Finci. Prva Avstrijka je dosegla 4., prva Čehinja 6., prva nemška Čehinja 8., prva Nemka 18., prva Madžarka 23. mesto. — Startalo je 33 tekmovalk, cilj doseglo 32, ena sportnica odstopila.

Število točk: Finska 36, Nemčija 11, Avstrija 9, Čehi-Praga 1 točko.

Drсанje na 500 m in 5000 m:

500 m: 1. *Paavo Virtanen* (Finska) 48.4. Tudi 2. mesto je zasedla Finska, 3. in 4. mesto Lotiša, 5.—7. Avstrijci, 8. Nemci. — 5000 m: 1. *Pihl Viljo* (Finska) 9.32. Prvi Lotiš je četrti, prvi Avstrijec peti, prvi Nemeec šesti.

Umetno drsanje:

Obvezne vaje za posameznika:

1. *Vilnins* (Lotiška) 141 točk. Prvi Avstrijec je bil drugi, prvi Nemeec šesti.

Obvezne vaje za žene:

1. *Gönnnerjeva* (Avstrija) 32.6 točk. Tudi ostala mesta so zasedle Avstrijke. (Drugi ni bilo.)

Smuški tek za mladino iz Mürzschlaga na 3 km za 12—14 letne:

1. *Rust Johann* v 11 min. 6 sek. — 33 tekmovalcev.

1 km za 8—11 letne:

1. *Osberger Edi* v 2 min. 40 sek. — 14 tekmovalcev.

200 m za smučarske »babyje« od 6—7 let:

1. *Karl Hribershek* v 25 sek. — Startalo 14. — Točke: Finska 72, Nemčija 12, Avstrija 12, Letška 8 in ČSR (Praga) 1 točko.

Petek, 6. februarja:

Sankanje na 1 km do 14. leta:

1. *Janster Peter* v 45 sek. (Avstrija). Tekmuje 76 otrok.

Višinski tek za sportnike na 10 km:

1. *Karl Manchard* 24.4 min. (Nemčija). Prvi Avstrijec drugi, prvi Švicar 16., prvi češki Nemeec 27., prvi Madžar 28., prvi Čeh 31. Fincev ni bilo. Pot je vodila od višine 1560 m in je bila višinska razlika 900 metrov. (Gozdni tek.)

Hockey na ledu:

1. Avstrija-Nemčija 4:0. Lotiška-Avstrija 7:1.

Smuški tek na 6 km za sportnice:

1. *Lahtinen Impi* (Finska) s 17.44 min. Tudi 2. in 3. mesto je finsko. Prva Čehinja je zasedla 4., prva Avstrijka 5., prva češka Nemka 6., prva Nemka 8. in prva Madžarka 9. mesto. Na startu in cilju bilo 25 tekmovalk.

Drсанje na 1500 metrov:

1. *Virtanen* (Finska) 2.39. Tudi 2. in 3. mesto sta finski. Prvi Lotiš je 4., prvi Avstrijec 6., prvi Nemeec 10.

Drсанje na 10.000 metrov:

1. *Pihl* (Finska) z 20:32.8; 2. je bil tudi Finec. 3. in 4. pa Lotiša.

Tekme dvojice (avstrijsko prvenstvo):

1. *Gönnner-Lang* 10.3 točk. 3 pari.

Tekme v plesu:

1. *Adamah-Kupetz* 58 točk. Pet parov.

Sankanje (enosedežno) na 3 km:

1. *Brunner* (Avstrija) s 4.12 min. Prvi Nemeec je bil peti. Startalo 49.

Žene: 1. *Greier Gusti* (Avstrija) 8.40 min. 3 tekmovalke.

30 km tek preložen radi ogromnega novega snega.

Tek moštev na 8 km za reditelje s 5 kg tovora:

1. *Reditelji iz Innsbrucka* 29.40 min. Zveza v Ustju peta. Startalo 64 moštev po 4 moše.

Hockey na ledu:

Lotiška-Nemčija 3:1 (1:1, 0:0, 1:0, 1:0). S to igro je Nemčija izločena iz nadaljnega tekmovanja. Finale bo med Lotiški in Avstrijo.

Tek moštev na 10 km:

Od višine 1320 m skozi gozd, z vzponi itd. Višinska razlika znašala 920 m, protivzpon pa 150 m. Časi sorazmerno dobri.

1. *Finska II.* v 23.16 min. Prvi Nemci 3., prvi Avstrijci 4., prvi češki Nemci 6., prvi Lotiši 8., prvi Švicarji 9., prvi Madžari 13 in Prijatelji Prirode, Praga 14. Moštev 14.

Hockey na ledu:

Avstrija-Lotiška 3:2 (1:0, 1:0, 1:0, 0:2). S to zmago so si priborili Avstrijci svetovno prvenstvo v hockeyu. Lotiši so pokazali izredno brzino in dobro držanje palice; Avstrijci pa igrajo bolj smotreno in so bolj sigurni strelci. Sodil je Radan iz Königsberga.

Skoki za kombinacijo (kljub hudemu snegu in ostremu vetru so skoki uspeli):

1. *Talsi Arvo (Finska)*, dolžina skokov: 42, 43,5; drža 9,33; skupno točk 36,71. Prvi Nemec drugi, prvi Avstrijec peti, prvi Čeh 8., prvi Madžar 12. Najdaljši skok 44,5 metrov, najslabši 32 metrov.

Glavni skoki (ta točka je najbolj zadelila. Proti pričakovanju so pokazali vsi skakalci izredno znanje in tehniko ter lepoto izvajanja):

1. *Hüssler (Nemčija)* najdaljši skok 46,5 m, drža 9,113; skupnih točk 18,113. Prvi Fincec 2., prvi češki Nemec 3., prvi Avstrijec 4., prvi Čeh 11. in prvi Madžar petnajsti.

Olimpijada je bila otvorjena **oficijelno** v četrtek, dne 5. februarja, v dvorani okrajnega zastopstva v Mürrzuschlagu po olimpijskem tajniku Gastgebu. Govoril je tudi predsednik Internacionale (IASI) dr. J. Deutsch.

V petek zvečer se je vršil **otroški pevski koncert** 150 otrok iz Mürrzuschlaga (8—10 letnih). Bile so tudi deklamacije v štajerskem dialektu od Tonija Schrufa in pa predvajanja političnega kabareta iz Dunaja.

V soboto zvečer (7. II.) se je vršila mogočna **bakljada**. Nad 3000 bakljonoscev se je združilo potem na planoti nad skakalnico v ognjen krog, ki mu je govoril Wildung iz Berlina o nosilcih luči. Dr. Kanitz z Dunaja je izrekel nato mogočen prolog in vsi so se podali v Mürrzuschlag na drsališče, kjer se je zbralo nato nad 10.000 ljudi, ki jih je pozdravil dr. Jul. Deutsch.

Ta dan se je vršila še cela vrsta **slavnostnih večerov** z umetniškim programom. Na enem je govorila tudi predsednica ženskega odseka avstrijske zveze »Askö«, Marie Deutsch-Kramer iz Dunaja o ženskem sportu.

V nedeljo popoldne pa se je vršil **poход** — gozda »dile«, skozi Mürrzuschlag. Mladina iz Mürrzuschlaga je poход otvorila. Sledilo je 64 rdečih praporov, med njimi tudi prapori z barvami sodelujočih držav. Nato so šli skakalci, ki so pozneje skakali. Sledili so Finci, Lotiši, Madžari, Švicarji, češki Nemci, Čehi, 200 Nemcev in nato po deželah Avstrija. Tu je bila prva Tirolska, nato Salzburška,

Koroška, Gornja in Nižja Avstrija. Dunajske čete je otvorilo 200 rediteljev. — Končno je stopala Štajerska. Poход je šel do skakalnice, kjer je govoril dr. Deutsch, ki je izrazil svoje veselje in zadovoljstvo nad uspehom te mogočne manifestacije za delavski sport, za internacionalo, za ljudstva osvobojajoči socializem.

Uspeh tega početka splošne in celotne Delavske Olimpijade naj nudi veliko zadoščenje in nam obenem zagotavlja uspehe, ki jih bodo dosegli v juliju t. l. na Dunaju. Glejmo, da bomo vsaj tam na Dunaju tudi mi Jugoslovani častno zastopani. Cv. K.

Prpriave na Olimpijado. *Finski parlament* je dal finski delavski telovadni in sportni zvezi znesek 300.000 fin. mark, t. j. približno 400.000 dinarjev, za udeležbo na Delavski Olimpijadi. — V *Nemčiji* je napravila osrednja komisija za delavski sport in telesno vzgojo na vlado vlogo, da se ji da primerna podpora za udeležbo na Olimpijadi. Odločitve še ni. — *Gramofonske plošče* za vaje množic so bile tudi izvršene. Delavski telovadci v državah, kjer je delavska telovadba razvita, bodo lahko vadili proste vaje za Olimpijado po teh ploščah. — *Tudi note za orkester pri prostih vajah*, tako za dečo, člane in članice so bile izdane in stanejo za garnituro (vse tri skupine) 5 šil. — *Vse delavske telovadne in sportne organizacije* skušajo doseči podporo za udeležbo od pristojnih držav, dežel, občin in zavodov.

»**Prijatelji prirode**« se v *Nemčiji* razveseljuje razvijajo. Nemška sekcija ima 400 vodniških skupin, 300 zimsko-sportnih skupin, 200 fotoamaterskih skupin in 350 glasbenih skupin. Naravoslovje in narodoslovje goji 100 skupin in vodna potovanja goji 100 skupin jadernic.

I. delavsko plavalno slavje v zaprtih prostorih se je vršilo v Budimpešti dne 4. januarja t. l. ob obisku 3000 oseb in prvorazrednih činih. Gostje so bili navzoči z Dunaja, iz Gradca in Ustja n. L. V vseh sportnih panogah so prevladovali Dunajčani. Tekmo v vodni žogi so dobili proti Budimpešti z 9 : 2. Beyer (Dunaj) je dosegel pri 200 m prsno nov mednarodni rekord v 2:58,4 min. Ogrji imajo to slabo stran, da ne smejo imeti v dvorani nikakih vaj.

Listnica uredništva.

Razprava »*Kaj je marksizem?*« se bo nadaljevala v 4. številki. V to številko ni mogla priti radi tehničnih ovir. — Uredn.

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! **Cene nizke!** Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon števil. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodnejše.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

KNJIGOVEZNICA LJUDSKE TISKARNE D. D.

veže knjige, brošure, revije,
koledarje itd. po najnižji ceni

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

„SVOBODA“

Letna naročnina stane komaj Din 36.—, letno izide 12 številk z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino. Tekmujte v nabiranju naročnikov!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

*največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v
Severni Ameriki.*

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ **Premoženje nad 4,000.000 dolarjev.** ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S. N. P. J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill